МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

на тему: **«ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0164-з-дн
спеціальності 016 «Спеціальна освіта. Логопедія»
освітньо-професійної програми «Логопедія»
Н. Г. Парчук

Керівник: доцент кафедри соціальної педагогіки
та спеціальної освіти, к. пед. н., І. В. Кучерак

Рецензент: _____
_____

Запоріжжя
2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра соціальної педагогіки та спеціальної освіти
Рівень вищої освіти магістерський
Спеціальність 016 Спеціальна освіта
Освітньо-професійна програма Логопедія

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри_____
«____» _____ 2025 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Парчук Наталії Геннадіївні

1. Тема роботи: «Формування соціально-комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційної освіти»
керівник роботи Кучерак Ірина Володимирівна, доцент кафедри соціальної педагогіки та спеціальної освіти, к. пед. н. затверджені наказом ЗНУ від «02» квітня 2025 р. № 468-с

2. Строк подання студентом роботи: 21.12.2025 р.

3. Вихідні дані до роботи: аналіз та узагальнення психолого-педагогічної, соціальної й філософської літератури.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що належить розробити): з'ясувати сутність поняття «соціально-комунікативна компетентність», «мовленнєвий розвиток», «ігрові технології», «дистанційна освіта»; розкрити зміст та завдання формування соціально-комунікативних навичок дітей дошкільного віку; визначити види, принципи, особливості організації дистанційної освіти дітей старшого дошкільного віку; визначити компоненти та рівні сформованості соціально-комунікативних навичок дошкільників; дослідити рівень сформованості соціально-комунікативних навичок дітей; розробити програму щодо формування соціально-комунікативних навичок дітей у дистанційній освіті в ЗДО.

5. Перелік графічного матеріалу: 4 таблиць, 14 рисунків з результатами дослідження.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Консультант	Дата, підпис	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Кучерак І. В.	01.11.2024 р.	29.11.2024 р.
Розділ 1	Кучерак І. В.	02.11.2024 р.	02.01.2024 р.
Розділ 2	Кучерак І. В..	07.04.2025 р.	07.04.2025 р.
Висновки	Кучерак І. В.	08.09.2025 р.	08.09.2025 р.
Додатки	Кучерак І. В.	06.10.2025 р.	06.10.2025 р.

7. Дата видачі завдання: 01.11.2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	жовтень	виконано
2	Аналіз наукових джерел	листопад	виконано
3	Написання вступу	грудень-березень	виконано
4	Написання першого розділу	квітень-вересень	виконано
5	Написання другого розділу	вересень	виконано
6	Написання висновків	жовтень	виконано
7	Оформлення роботи, рецензування	жовтень-листопад	виконано
8	Захист	грудень	

Студент _____ Н. Г. Парчук
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ І. В. Кучерак
(підпис) (прізвище та ініціали)

Нормоконтроль

Нормоконтролер _____ В. А. Апухтіна
(підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 61 с., 4 таблиці, 14 рисунків, 80 джерел.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити зміст, форми та методи формування соціально-комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційної освіти

Об'єкт дослідження: процес формування соціально-комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження: зміст, форми та методи формування соціально-комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційної освіти.

Методи дослідження: аналіз соціологічної, психологічної, педагогічної, методичної, логопедичної навчальної, навчально-методичної літератури та педагогічного досвіду роботи педагогів щодо формування основ безпечної поведлінки дошкільників; узагальнення результатів дослідження; порівняння отриманих даних (числових показників експерименту); систематизація отриманих даних; діагностичні (анкетування, опитування, бесіди, спостереження, творчі, інтерактивні вправи, відкриті завдання та ігри) для визначення рівнів сформованості соціально-комунікативних навичок дошкільників, доведення доцільності та ефективності методичних рекомендацій та методів формування соціально-комунікативних навичок дошкільників в умовах дистанційної освіти; зведення та групування; кореляційний аналіз; регресійний аналіз.

Практичне значення: впровадження визначених умов, моделі методичних рекомендацій у практику роботи закладу дошкільної освіти.

СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНІ НАВИЧКИ, КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ, ГРА, ЗАКЛАД ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ, ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА

SUMMARY

Parchuk N. Formation of social-communicative skills in children of elderly preschool age in the conditions of distance education. Zaporizhzhia, 2026. 90 p.

The qualification work consists of an introduction, 2 parts, conclusions, a list of used literature (80 items) and 4 appendix on 14 pages.

The work examines the problem formation of social-communicative skills in children of elderly preschool age in the conditions of distance education/

The purpose of the research: to theoretically substantiate and experimentally verify the content, forms and methods of forming social and communicative skills in older preschool children in distance education

Object of research: the process of forming social and communicative skills in older preschool children.

Subject of research: content, forms and methods of forming social and communicative skills in children of senior preschool age in conditions of distance education

The research tasks:

1 To define the essence of the concept of "social and communicative skills" of children of senior preschool age;

2. To analyze the problem of forming social and communicative skills in senior preschoolers using distance technologies;

3. To highlight the age characteristics of senior preschoolers;4. Develop and test methodological recommendations for the formation of the foundations of safe behavior of children using quest games.

4. To determine the features of the formation of social and communicative skills of older preschoolers using distance technologies;

5. To substantiate the program for the formation of social and communicative skills in older preschoolers using distance technologies.

The part 1. Theoretical foundations of the formation of social and

communicative skills in children of senior preschool age in conditions of distance education. Taking into account the works of scientists, the work presents interpretations of the concepts of "social and communicative skills", "communicative skills". The components of the communicative and social competence of preschoolers are presented as an important element in the formation of a comprehensively developed personality of a child. The work presents the stages of formation of social and communicative skills of preschool children, reveals the features of dialogical and monological speech by age periods.

The part 2. Practical foundations of the formation of social and communicative skills in older preschool children in distance education. The features of teaching children in the distance education format are described, the main forms of work with preschoolers are presented (online classes; online games; web quests; remote conversations; online dramatization, etc.), the advantages and disadvantages of distance education are presented. The types of quests, advantages and features of using online games with preschoolers, their types and structural elements are presented. The work contains research tasks and the levels (high, sufficient, medium, low) and indicators of the formation of social and communicative skills of preschoolers that we have determined.

Keywords: social-communicative skills, communicative competence, game, preschool education institution, distance education.

ЗМІСТ

Вступ…….. 8
Розділ 1 Теоретичні основи формування соціально-комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційної освіти..... 14
1.1 Феномен соціально-комунікативних навичок у науковій літературі..... 14
1.2 Основні етапи формування соціально-комунікативних навичок у дітейй старшого дошкільного віку ……..…….. 23
1.3 Особливості організації навчання в умовах дистанційної взаємодії 32
Розділ 2. Практичні основи формування соціально-комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційної освіти……..……..……. 43
2.1 Зміст та завдання проведення експериментального дослідження 43
2.2 Гра як засіб активізації соціально-комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційної освіти..... 50
2.3 Програма формування соціально-комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційної освіти 60
Висновки……...…… 66
Список використаних джерел……..……..… 69
Додатки…….. 77

ВСТУП

Дуже важливою умовою розвитку старших дошкільників є формування зв'язного мовлення. Зв'язне мовлення – це універсальний механізм для усвідомлення та залучення дітей до культурних цінностей та надання можливості емоційного пізнання навколишнього світу. Одна з актуальних проблем сучасної освіти, це розвиток зв'язного мовлення у дітей, за допомогою якого створюється повноцінне формування гармонійної особистості. За допомогою мовлення відбувається розвиток та навчання дітей, вміння співіснувати із суспільством, а також формується психіка у дитини. Розвиток зв'язного мовлення є найбільш важливим завданням при опануванні дитиною рідної мови. Оскільки у зв'язному мовленні проявляється основна функція мови та мовлення – комунікативна, тому мовлення є одним із видів комунікативної діяльності людства. Воно використовує засоби мови для спілкування між собою.

Зв'язне мовлення має дуже велике значення для розвитку дітей дошкільного віку. Тому що завдяки йому в дитини збільшується словниковий запас мови, воно сприяє засвоєнню мовних законів і норм та їх практичному застосуванню, розвиває практичне вміння користування мовним матеріалом, а також зрозуміло та послідовно передати зміст тексту або самостійно складати зв'язну розповідь.

Все більшої актуальності набуває розвиток зв'язного мовлення дітей як одного із засобів самовираження. Одне з важливих місць в системі засобів розвитку зв'язного мовлення старших дошкільників займає театралізована діяльність, вона розвиває уяву та почуття, мислення у дітей, спонукає до вияву самостійності, ініціативи й творчості.

Розвиток мовленнєво-комунікативних здібностей у дітей дошкільного віку вважається однією з ключових проблем сучасної лінгводидактики. Це питання набуває особливої важливості через пріоритетні цілі, визначені

Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті та законодавством, зокрема законами «Про освіту» та «Про дошкільну освіту», які спрямовані на осучаснення дошкільної освіти, оновлення змісту, вдосконалення методів і технологій навчання.

На сьогодні питання розвитку мовлення дошкільників висвітлюється у науковому дискурсі вчених: М. Айзенбарт [1], А. Бінюк [7], І. Брушневської [13], А. Гончаренко [19], О. Денисенко [23], К. Євпак [28], Н. Захарової [32], Л. Карнаух [36], О. Косельчук [41], Л. Ляхоцької [47] та інших.

Про актуальність формування соціально-комунікативних навичок дітей дошкільного віку наголошує у своїх дослідженнях С. Михальська, вчена розкриває чинники впливу суспільства та різних зовнішніх та внутрішніх факторів на мовленнєвий розвиток дитини та формування її словника. Ми погоджуємось із думкою науковиці, адже вплив батьків, педагогів, закладу дошкільної освіти відіграє важливу роль у мовленнєвому розвитку, зокрема приклад та взірець дорослих [51].

Старший дошкільний вік вважається одним з ключових періодів у розвитку дитини. У цей час формуються основні мовленнєві навички, що будуть використовуватися протягом всього життя, зокрема й навички монологічного мовлення, які є основою для успішного вивчення мови в майбутньому. Вони потрібні для подальшого навчання у школі, розвитку креативного мислення та самовираження, а також якісної та продуктивної комунікації, адже монологічне мовлення відіграє важливу роль у спілкуванні та взаєморозумінні. Тому розвиток монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку є дуже важливим з точки зору їх загального розвитку та успішної адаптації до подальшого навчання та життя.

Одним із засобів розвитку монологічного мовлення є розповіді з досвіду, які збагачують словниковий запас дошкільників, стимулюють розмірковування та допомагають усвідомлювати власні переживання та дії. Такий вид діяльності не лише сприяє мовленнєво-комунікативному розвитку, а й допомагає

формувати емоційний інтелект, емпатію у дитячому колективі, що особливо важливо в сучасних освітніх реаліях. Усе це, разом із малою вивченістю ролі розповідей із досвіду в освітньому процесі закладу дошкільної освіти, і є запорукою актуальності цієї роботи.

Теоретичною основою дослідження є концепції розвитку мовлення дітей дошкільного віку, викладені в роботах А. Богуш, Н. Гавриш, А. Аніщук, Л. Калмикової; також до уваги бралися напрацювання з проблеми розвитку безпосередньо монологічного мовлення Г. Бондаренко, І. Філон, Л. Кардаш, І. Іванчі тощо.

У сучасному суспільстві спостерігається тенденція до зростання уваги до організації змістовного дозвілля дітей як важливого чинника їх особистісного розвитку та соціальної адаптації. Свята та дозвіллєві заходи створюють можливості для самовираження, розкриття талантів та здібностей дітей, формування їх ціннісних орієнтацій та морально-етичних якостей. Тому педагоги та батьки мають усвідомлювати значущість правильної організації дитячого дозвілля та володіти відповідними методиками його планування та проведення.

Крім того, в умовах інформаційного суспільства та швидких змін у всіх сферах життя особливої актуальності набуває проблема пошуку нових форм і методів організації дитячих свят та дозвілля, які б відповідали сучасним запитам дітей та сприяли формуванню у них ключових компетентностей XXI століття, таких як креативність, критичне мислення, вміння співпрацювати та ефективно комунікувати. Це вимагає від педагогів постійного вдосконалення своєї професійної майстерності, вивчення та впровадження інноваційних підходів до організації дитячого дозвілля.

З урахуванням безпекової ситуації та воєнного стану і Україні на сьогодні дистанційна освіта з дітьми дошкільного віку є актуальною та розповсюдженою. Не всі заклади дошкільної освіти мають укриття та можливості організації освітнього процесу в офлайн-форматі. Тому вихователям на сьогодні та протягом останніх чотирьох років довелось вийти із

зони комфорту та звичайних умоі праці і опанувати навички онлайн-роботи з дітьми. На сьогодні мережею інтернет та різними сервісами пропонується багато інструментів організації освітньої роботи з дошкільниками, що є важливим у наданні якісних освітніх послуг. Вихователям довелось пройти перекваліфікацію та удосконалення своїх навичок роботи з онлайн інструментами. Тож, однією із головних навичок сучасного вихователя є саме вміння організувати дистанційний освітній процес з дітьми дошкільного віку.

Умови та питання дистанційної роботи з дошкільниками розкриваються у працях провідних науковців: Л. Нуралієва [54], І. Сокол [67], Н. Тарарак, Н. Шевченко [73], З. Гуріна [22] та інші.

На сьогодні вченими досліджено теоретичні аспекти формування соціально-комунікативних навичок дітей дошкільного віку, розкрито сутність поняття соціально-комунікативних навичок. Проте, на нашу думку, не дослідженими питаннями теми є особливості формування означених навичок у різних вікових періодах дітей дошкільного віку, умови мовленнєвого розвитку дошкільників з урахуванням дистанційного навчання. З огляду на вище зазначене нами обрану тему кваліфікаційної роботи «Формування соціально-комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційної освіти».

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці змісту, форм та методів формування соціально-комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційної освіти.

Об'єкт дослідження: процес формування соціально-комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку

Предмет дослідження: зміст, форми та методи формування соціально-комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційної освіти.

Завдання дослідження:

1. Визначити сутність поняття «соціально-комунікативні навички» дітей

старшого дошкільного віку.

2. Проаналізувати проблему формування соціально-комунікативних навичок у старших дошкільників за допомогою дистанційних технологій.

3. Висвітлити вікові особливості старших дошкільників.

4. Визначити особливості формування соціально-комунікативних навичок старших дошкільників за допомогою дистанційних технологій.

5. Обґрунтувати програму формування соціально-комунікативних навичок у старших дошкільників за допомогою дистанційних технологій.

Методи дослідження. Комплексний підхід до розв'язання поставлених завдань забезпечено використанням групи методів:

Теоретичні: вивчення та змістовно-логічний аналіз наукових джерел (педагогічних, психологічних, соціологічних та методичних), а також осмислення передового педагогічного досвіду; узагальнення, зіставлення та систематизація наукової інформації та емпіричних показників.

Емпіричні: діагностичний інструментарій (інтерв'ювання, анкетування, цілеспрямоване спостереження, використання ігрових та інтерактивних технологій, творчих завдань) для виявлення рівнів обізнаності дітей та перевірки дієвості запропонованих методичних підходів.

Статистичні: методи математичної статистики для обробки результатів (зокрема, групування даних, кореляційний та регресійний аналізи) з метою підтвердження вірогідності отриманих висновків.

Наукова проблема, на вирішення якої спрямоване дослідження, полягає у визначенні та окреслені форм та методів формування соціально-комунікативних навичок дітей дщошкільного віку, доведенні значення мовленнєвого розвитку у формуванні всебічно-розвиненої гармонійної особистості дитини дошкільного віку.

Наукова новизна дослідження полягає у розробці та апробації програми формування соціально-комунікативних навичок дітей дошкільного віку з урахуванням дистанційного навчання та сучасних умов організації освітнього процесу з дітьми дошкільного віку.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути впроваджені педагогами закладів дошкільної освіти у напрямі мовленнєвого розвитку дітей, формування соціально-комунікативних навичок та врахування умов дистанційної освіти.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

1. 1 Феномен соціально-комунікативних навичок у науковій літературі

На сьогодні формування соціально-комунікативних навичок дітей дошкільного віку є актуальною та значущою проблемою. Діти з перших днів життя взаємодіють з дорослими, набувають життєвого досвіду, з першого року життя проявляється перша комінікація. На нашу думку формування комунікативної компетентності має відбуватись на різних періодах дошкільного дитинства.

Питанню розвитку комунікативних навичок присвячені праці провідних науковців: І. Баранець [4], А. Богуш [9], Н. Гавриш [10], Т. Бондаренко [12] та інших. Вчені розкривають особливості комунікативних навичок дітей дошкільного віку, наголошують на виконанні завдань прогроам навчання та розвитку дітей дошкільного віку, вимог державного стандарту дошкільної освіти.

Науковці наголошують на необхідності формування основних компетентностей дітей дошкільного віку, які на сьогодні важливі. Саме під час формування необхідних компетентностей буде відбуватись і розвиток мовлення дошкільників. За стандартом дошкільної освіти, Базовим компонентом визначено основні компетентиності які необхідно формувати у дітей дошкільного віку. З урахуванням теми нашого дослідження представимо характеристику важливих для дошкільного дитинства компететностей. Для формування соціально комунікативних навичок необхідно виконувати завдання з формування у дітей життєвої, комунікативної, соціальної,

здоров’язбережувальної, ігрової, компетентності [3], рис 1.1.

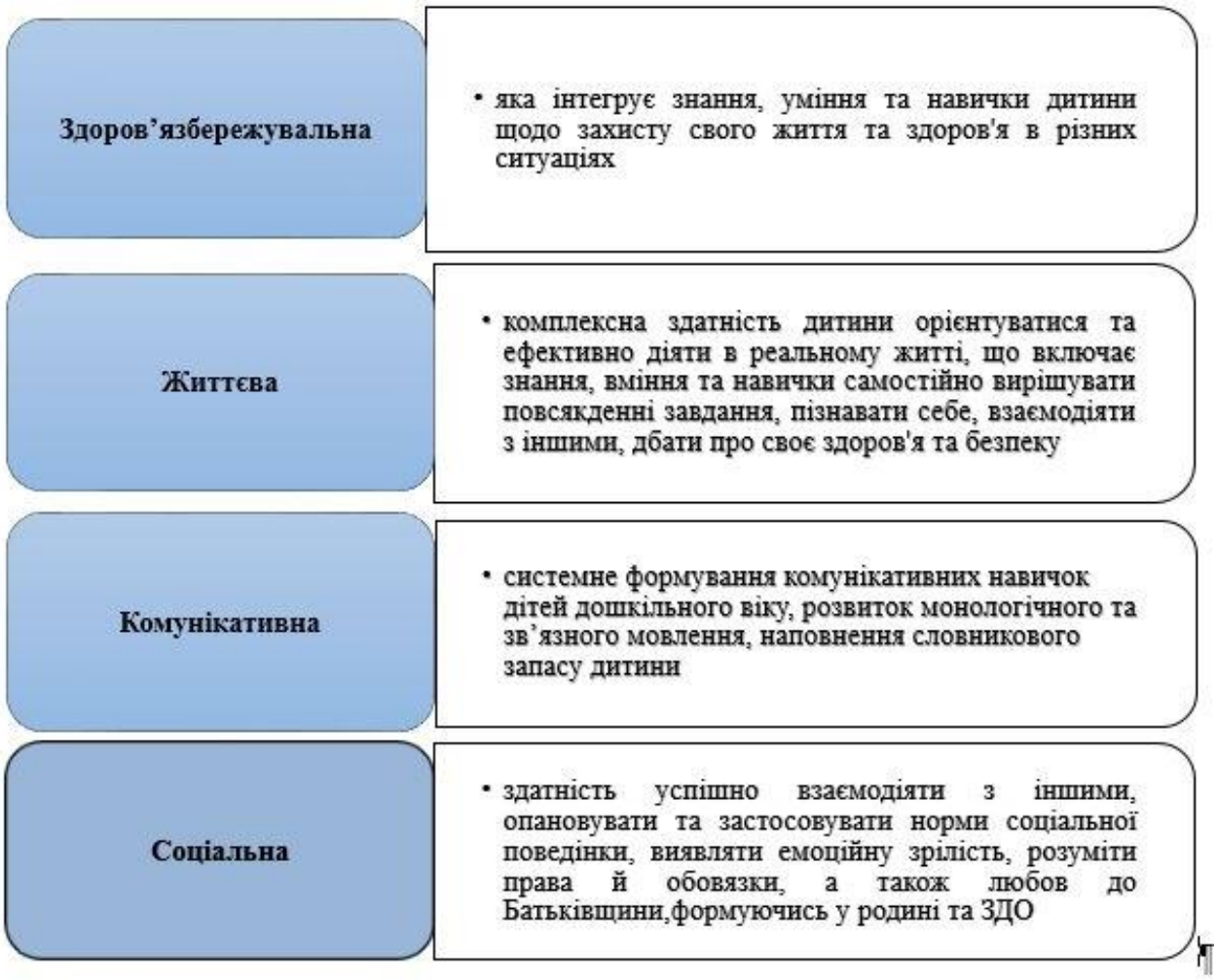

Рисунок 1.1 – Основні компетентності дошкільників

А. Березовчук, досліджуючи сутність та особливості формування соціальної компетентності в дітей старшого дошкільного віку, наголошує, що для ефективної взаємодії дитині із навколишнім середовищем необхідно надати вміння спілкуватись, висловлювати свою думку, використовувати засоби мовленнєвого самовираження [5].

У рамках формування компетентностей має відбуватись і розвиток мовлення дитини та формування соціально-комунікативних навичок.

Для подальшого нашого дослідження вважаємо необхідним представити трактування феномену, поняття «соціально-комкнікативні навички».

У дослідженнях А. Богуш поняття соцыаьно-комунікативни навички трактуються як «навички міжособистісного спілкування, необхідні для

взаємодії і повсякденного спілкування з іншими людьми» [8]. Ми погоджуємось із думкою накуковиці, адже соціально комунікативні навички це можливість дитині власного самовираження та взаємодії з оточуючим світом. Саме такі навички мають формуватись у дітей дошкільного віку з раннього дитинства.

З урахуванням досліджень науковців представимо характеристику комунікативних навичок дітей дошкільного віку табл 1.1.

Таблиця 1.1 – Характеристика поняття «комунікативні навички» дошкільників

№	Науковці	Характеристика поняття
1.	М. Вашуленко	Комунікативні навички – це сукупність умінь встановлювати контакти, ефективно обмінюватися інформацією, розуміти партнерів (дітей та дорослих) і домовлятися з ними [15].
2.	Л. Вовк	Комунікативні навички – це знання про те, що таке спілкування, які його види, фази, закономірності розвитку [17].
3.	Український педагогічний словник	Комунікативні навички – це показник комунікативних здібностей людини, який визначає її вміння налагоджувати контакт, адекватно оцінювати співрозмовників та ретранслювати отримані дані без викривлення змісту [20].
4.	Власне визначене нами поняття.	Комунікативні навички – це знання дітей слів для спілкування, вміння застосовувати засоби мовленнєвого самовираження, вміння висловити та аргументувати власну думку.

З огляду на вище зазначене нами представлено трактування поняття

«комунікативні нпавички дітей дошкільнбого віку». На нашу думку це поняття є багатогранним, адже вміщує в собі різні аспекти: знання, вміння вазаємодіяти із співрозмовником.

Як ми вже зазначали вище, що формування соціально-комунікативних навичок дітей відбувається у рамках комунікативної компетентності. Для подальшого нашого дослідження вважаємо необхідним розкрити складові комунікативної та соціальної компетентності дітей дошкільного віку:

Таблиця 2.1 – Складові комунікативної та соціальної компетентності дошкільників

№	Компетентність	Складові компетентності
1.	Комунікативна	– соціальна гнучкість: вміння зберігати ефективність взаємодії попри зміну настрою, стосунків чи зовнішніх умов; – рефлексивна орієнтація: об’єктивна оцінка власних можливостей, потенціалу співрозмовника та специфіки ситуації; – комунікативна готовність: психологічна налаштованість та наявність необхідних навичок для ініціювання та підтримки контактів; – саморегуляція: володіння внутрішніми механізмами контролю над своїми діями під час спілкування; – ресурсність: використання знань та вмінь для реалізації успішних комунікативних стратегій у різних життєвих сценаріях [26].
2.	Соціальна	– саморегуляція: контроль над своїми імпульсами та здатність дотримуватися правил гри чи колективу; – комунікація: вміння висловлювати думки, слухати інших та використовувати невербальні засоби спілкування

Продовження таблиці 2.1.

.		– соціальна орієнтація: розуміння свого місця в системі стосунків («Я серед інших») та повага до потреб партнерів [21]

З урахуванням складових компетентностей звернемось до праць вчених, які розкривають у науковому дискурсі особливості розвитку мовлення дошкільників.

Питанням розвитку мовлення та формування соціально-комунікативних навичок присвячені праці науковців: Н. Жеребцової [30], Н. Захарової [32], А. Капської [35], О. Кислої [38] та інших провідних науковців.

Зв'язне мовлення є однією з невід'ємних складових навчально-виховного процесу дітей на різних етапах їх розвитку. Воно безпосередньо впливає на розвиток дитячої самосвідомості та інтелекту. Також неабиякий вплив зв'язне мовлення має на формування таких надзвичайно важливих особистісних якостей, як: креативність, комунікабельність, компетентність, доброзичливість, ініціативність та інших. Коли в дитини добре розвинене мовлення, то вона легко налагоджує контакт з оточуючими, стає ініціатором власних ідей, бере участь у різних видах дитячої творчості, а головне навчається ясно і чітко мислити [4, с. 13].

Мовлення, яке є зрозумілим на основі його власного предметного змісту та виступає єдиним смисловим та структурним цілим, складається з логічних та тематично пов'язаних між собою відрізків, називають зв'язним. Для опанування зв'язного мовлення, спочатку дитина вивчає окремі слова, згодом поєднує декілька слів, потім створює прості фрази і складні промови. Кінцевий етап, коли дитина опанувала зв'язне мовлення настає тоді, коли вона складає декілька промов, які об'єднуються між собою загальним змістом.

Для того, щоб створити зв'язний мовленнєвий продукт, науковці виокремлюють два компоненти:

1. Діяльнісний – зумовлюється такими процесами, як сприймання та

утворення повідомлення та контролю власної мовленнєвої діяльності.

2. Особистісний – полягає в тому, що в мовленні особа проявляє свою індивідуальність, тобто темперамент, характер та рівень загальної культури [7, с.4].

Поняття зв'язного мовлення розглядають як:

– процес створення зв'язного висловлювання;

– продукт мовлення (текст чи дискурс) [7, с.4].

Текст – це продукт зв'язного мовлення, який словесно виражений. Йому властива: структурна цілісність, завершеність та цілеспрямованість.

Мовлення в житті кожної дитини відіграє дуже важливу роль. Тому, що воно є засобом пізнання навколишнього світу, спілкування з іншими людьми, навчання, розв'язання різноманітних навчальних і життєвих завдань. Можна сказати, що спілкування є основою для формування соціальних зв'язків людини зі світом [8].

Сьогодні в межах реформування української системи освіти, відбуваються зміни і в підходах до формування мовної особистості. Як слушно зауважує Л. Дмитрук, навчання українській мові в закладах дошкільної освіти має відбуватися на компетентісній основі. У лінгводидактиці відбулася відмова від суто лінгвістичного підходу до визначення цілей, завдань та змісту навчання мови: поряд із лінгвістичним важливе місце посіли діяльнісний, культурологічний, комунікативний, етнолінгвістичний підходи, які, в цілому, спрямовані на формування в людини вміння вирішувати різноманітні комунікативні завдання. Усі компетенції, що набуваються дітьми в процесі оволодіння мовою – мовні (фонетична, лексична, граматична, діалогічна, монологічна), діяльнісна (прагматична, стратегічна), соціокультурна – служать для формування ключової – комунікативної компетентності. Таким чином, провідна функція мовної освіти полягає у формуванні мовної особистості, здатної до ефективної комунікації у всіх сферах життя [27].

Монологічне мовлення відіграє ключову роль у формуванні комунікативної компетентності дошкільників, оскільки готує їх до успішного

спілкування та взаємодії з довкіллям. Під час монологічного висловлювання дитина вчиться виражати свої думки, почуття та ідеї без прямого впливу співрозмовника. Це сприяє розвитку мовленнєвих навичок, таких як формулювання думок, правильна артикуляція звуків, розширення словникового запасу та вміння будувати зв'язні висловлювання. Монологічне мовлення також допомагає розвивати у дитини вміння структурувати і організовувати свої думки, добирати відповідні слова та дотримуватися послідовності викладу. Це важливо для ефективного спілкування з оточуючими та передачі інформації. Крім того, монологічне мовлення дає можливість дитині виробляти навички самовираження, розвивати власну уяву та креативність. Воно сприяє формуванню впевненості у собі та вмінню висловлювати свої думки перед іншими [19]. Зважаючи на таку значущу роль, у лінгводидактиці приділена значна увага розвитку цього виду мовлення.

Н. Захарова зазначають, що монологічне мовлення – це усномовленнєва форма спілкування, що передбачає зв'язне і неперервне висловлювання однієї особи, яке звернене до одного або декількох слухачів, співрозмовників (іноді – до самого себе) [31].

Монологічне мовлення, за своїми психо-лінгвістичними рисами, є складною формою усного висловлювання. Воно передбачає, що одна особа говорить до аудиторії, що вимагає від неї більшої концентрації уваги та пам'яті на змісті і формі мовлення. Монологічне мовлення спирається на більш послідовне та логічне мислення, порівняно з діалогом. Відмінною рисою монологу є те, що він не обмежений ситуацією або питаннями, як діалог, і зазвичай адресований багатьом слухачам, а не лише одній особі, тому вимагає від мовця розвинутих навичок структурування, повноти та чіткості викладу, здатності сконцентрувати увагу на основній думці, уникаючи деталей, при цьому виражати емоції, бути виразним та жвавим. Монологічне мовлення сприяє візуалізації мовленнєвої ідеї [10, с. 55].

Дослідниця О. Колоди зазначає, що з психологічного погляду, монологічне мовлення характеризується наступними ознаками:

– відносна безперервність висловлювання: воно не обмежується однією фразою, а представляє собою зв’язну послідовність, яка триває протягом певного часу, що дозволяє досягти завершеності думки;

– послідовність і логічність – ці характеристики реалізуються в розвитку основної ідеї через уточнення, доповнення, пояснення та обґрунтування;

– комунікативна спрямованість – використані мовленнєві засоби завжди відповідають конкретній ситуації спілкування [10, с. 56].

– до лінгвістичних ознак монологу О. Кононко відносить: розгорнутість висловлювання; використання переважно літературної лексики; наявність складних синтаксичних структур; прагнення до чіткого граматичного оформлення зв’язності на основі розгортання системи зав’язків; виражена завершеність. Під час монологічного висловлювання мовець користується позамовними та інтонаційними засобами виразності, проте, у порівнянні з діалогом, вони мають менший вплив, оскільки монолог є менш емоційним [40].

Зважаючи на характерні особливості монологічного мовлення, вважаємо доречним його розвиток у дошкільному віці з опорою на принципи, виділені І. Баранець. Вчена пропонує розвивати монологічне мовлення у дошкільників, орієнтуючись на стимулювання їхньої мовної активності та формування навичок ефективного самовираження. Ці принципи включають:

– інтеграцію у цей процес розвивальних ігор та діяльності: використання ігор, театральних постановок, творчих завдань, які сприяють розвитку мовлення та уяви дитини, та стимулюють її до монологічного висловлювання;

– створення сприятливого комунікативного середовища: забезпечення можливостей для вільного висловлення думок та почуттів у безпечному та підтримуючому середовищі;

– застосування моделювання та імітації: дитина спостерігає за мовними моделями та після цього використовує отримані знання для створення своїх монологів;

– поступовість та адаптація: поступове розширення обсягу та складності мовних завдань, враховуючи індивідуальні можливості та потреби кожної

дитини;

– активне використання засобів виразності: підтримка розвитку мовлення шляхом використання різноманітних мовних засобів, таких як образна лексика, інтонація, жести, що допомагають у вираженні своїх думок та почуттів;

– підтримка та позитивне налаштування: сприяння формуванню самоповаги та впевненості у власних можливостях шляхом позитивного налаштування та конструктивної критики [4, с. 66].

В.кузьменко зазначає, що в дошкільних навчальних закладах дітей вчать двом основним формам монологу – самостійній розповіді та переказу. Під час самостійної розповіді дитина самостійно вибирає тему та форму висловлювання, тоді як у переказі вона використовує літературний текст як основу для свого висловлювання, перетворюючи його через самостійний вибір лексичного матеріалу. У процесі переказування дитина використовує емоційні та образні вислови з оригінального тексту, а також мовні структури, такі як граматичні конструкції та зв’язки між фразами. Самостійна розповідь – це власний виклад певного змісту, що складається дитиною у будь-якій літературно-мовленнєвій формі. Це складніший вид мовлення порівняно з переказом, оскільки вона формує зміст самостійно [44].

Отже, монологічне мовлення – особливий, складний, комунікативно спрямований вид мовленнєвої діяльності, для якого характерним є розгорнутість висловлювання, складні синтаксичні конструкції, чітке граматичне оформлення зв’язності, а також використання позамовних та інтонаційних засобів виразності. Формування монологічного мовлення у дошкільників є важливим етапом їхнього розвитку. Особливості цього процесу включають поступовий розвиток, застосування ігрових та творчих методів, створення комунікативного середовища та використання різноманітних педагогічних підходів. Це сприяє розвитку вмінь самовираження та комунікації у дітей.

На нашу думку розвиток діалогічного і монологічного мовлення є важливим для формування комунікативної компетентності дітей дошкільного

віку та відповідних навичок. Адже дитина має вміти висловити свою думку за допомогою засобів мовлення.

Отже у цьому підрозділі нами визначено поняття соціально-комунікативні навички, комунікативні навички, конутікативна компетентність. З урахуванням дослідження вчених нами представлено власне визначення поняття «комунікативні навички», охарактеризовано особливості діалогічного та монологічного мовлення дітей дошкільного віку.

Перспективою подальшого нашого дослідження є визначення етапів та особливостей формування соціально-комунікативних навичок дітей дошкільного віку та представлення, психолого-педагогічних передумов мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку.

1. 2 Основні етапи формування соціально-комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку

У дошкільному віці діти активно взаємодіють один з одним, що потребує від них повного оволодіння засобами спілкування, у тому числі й мовленням. Широкий спектр комунікації допомагає дитині розуміти світ навколо, який включає предметний, природний і соціальний аспекти в їхній різноманітності та цілісності. М. Листопад виділяє ряд інтелектуально-розумових особливостей цього вікового періоду: дитина вперше починає використовувати різноманітні прийоми запам’ятовування інформації, відбувається значний розвиток словесно-логічної пам’яті та зростання обсягу матеріалу, що запам’ятовується. Розвиток уяви у старшого дошкільника одне із центральних новоутворень пізнавальної сфери, коли діти не можуть знайти у вже отриманому досвіді пояснення для того чи іншого факту дійсності, або їм не вистачає конкретних знань про навколишній світ, вони починають активно звертатися до уяви, поєднуючи розрізнені враження і тим самим формуючи цілісну картину світу [46].

Тепер детальніше розглянемо дитяче мовлення на кожному етапі життя. Коли дитина знаходиться на першому році життя, то вона починає спілкуватись зі своїм оточенням, але це звичайно відбувається по-своєму. Мовлення немовляти спочатку створюється за допомогою активних рухів, різної міміки на обличчі та посмішки. Згодом дитина чує голос батьків та реагує на нього. Пізніше в дитини починають з'являтися звуки, потім відбувається складання складів. Дитина дуже часто повторює звуки та починає наслідувати звуки та мовлення батьків та дорослих. Дитина вже активно вміє повторювати склади та змінювати їх інтонацію, тут вже можуть з'являтися перші слова.

Коли настає в дитини період другого року життя, то в неї починається активний розвиток мовлення. Дитина вже стає самостійною, її словниковий запас значно збільшується та кількість зрозумілих слів стає теж більшим. Оскільки мовленнєві здібності в дитини значно збільшуються, то вона вже сама може брати ініціативу у свої руки, вона перша може починати розмови з дорослими, не чекаючи поки до неї будуть звертатися. Висловлювання дитини у цьому віці відбувається вже за допомогою фраз, яка складається з двох чи трьох слів [33].

На третьому році у дитини формується активне фразове мовлення. Фрази стають більше точними та граматично оформленими. Діти засвоюють відмінкові значення, починають узгоджувати прикметники з іменниками, використовують прийменники. Дитячий словниковий запас вже досить великий. Дуже цікавим для дитини, на цьому етапі, є колективні ігри з однолітками та активне їх наслідування у процесі гри.

В чотири роки у дитини якості мовлення значно кращі. Вона знає назви різних предметів та вміє узагальнювати їх. Розрізняє різні групи предметів та називає їх, наприклад, іграшки, одяг, посуд, їжа та інші. Діти в цьому віці добре користуються простими і складними реченнями. Вона добре вміє використовувати велику кількість слів та звуків, але їх вимова все ще не зовсім чіткою та трохи розмитою. Діти в цьому віці із захопленням спілкуються з однолітками та дорослими, відповідають на запитання, а також самі ставлять

запитання. Цей період називають періодом «чомучок», тут вже значно збагачується словниковий запас. Через добре розвинену мимовільну пам'ять діти цього віку можуть добре запам'ятовувати велику кількість тексту та вивчати напам'ять вірші, пісні, реклами. Діти добре розуміють коротенькі казочки чи розповіді з малюнками або без них. Вони можуть переказувати не складні та короткі за сюжетом казки [24, с. 15].

Дитина на п'ятому році життя значно збільшує свій словниковий запас. При висловлюваннях вона керується майже всіма частинами мови. В цьому віці дитина при мовленні використовує широке коло предметів та явищ. Вона вживає прислів'я, приказки та загадки, а також вона узагальнює одяг, квіти та тварини. В багатьох фразах та словах вже майже не зустрічаються невірні перестановки звуків або складів, а також не зустрінеш пропусків слів. Але ще можуть бути помилки у відмінкових закінченнях, їх дитина не завжди використовує правильно. На цьому періоді дітей можна назвати дошкільнятами, вони можуть самостійно висловлювати власну думку з того чи іншого приводу. Також розвивається вміння самостійно складати розповіді з п'яти-семи речень, при цьому використовуючи картини, предмети. На цьому етапі життя дошкільнята легко переповідають оповіді або казки, які чули раніше. В багатьох дітей цього віку покращується звукова вимова. Налагоджується правильна вимова свистячих звуків, таких як: «с», «з», «ц». За дітьми можна спостерігати вимовляння шиплячих звуків, наприклад, «ш», «ж», «ч», але все ще діти можуть замінювати їх між собою. Та здебільшого звук «р» діти все ще плутають з такими звуками як: «й», «л», «л'», наприклад, рак-йак, риба-либа, пиріг-пиліг [17].

О. Пенькова зазначає, що на шостому році життя дитячі висловлювання вже є достатньо повними та складними. Дитина цього віку вже самостійно складає різні розповіді, з легкістю переказує казки та різні оповідання. Вже можна спостерігати за дитячим монологічним мовленням. Складні речення у висловлюваннях дітей вже стають звичними. На цьому етапі спостерігається узгодження іменників з іншими частинами мови, а також використовуються

антоніми та синоніми. В мовленні дітей з'являються прикметники присвійного характеру, наприклад, котячий хвіст, собачі вуха, а також використовуються складні прийменники, такі як: із-за, з-під. На цьому етапі у дітей відсутні пропуски слів та перестановки їх місцями. Звукова вимова у шестирічної дитини вже порівняно на високому рівні, також багато з них вже правильно вимовляє шиплячі звуки та звуки «р», «р'». Але ще й досі дитина може замінювати певні звуки або спотворювати їх, якщо вони для неї залишаються дуже складні [57].

Процес формування мовлення дуже складний. Починаючи з народження дитина пізнає світ і кожен день вивчає щось нове, в тому числі: звуки, літери, склади, слова, речення тощо. Якщо говорити про мовлення дитини вже у старшому дошкільному віці, то воно проявляється в таких двох формах: монологічному та діалогічному [20].

1. Діалог – це форма мовної комунікації, за допомогою якої учасники обмінюються своїми висловлюваннями, репліками. Ще діалогами можна назвати промовляння і слухання якими обмінюються співрозмовники, які є невеликими та неповними. Зазвичай діалоги супроводжуються активною мімікою і жестами та виразною інтонацією, вони відбуваються у певній ситуації. Оскільки у співрозмовників спільний предмет розмови й він для них знайомий, тому свої думки вони висловлюють стисло, неповно та фрагментарно. До характеристик діалогу можна віднести:

– розмовну лексику,

– фразеологію;

– уривчастість,

– недомовленість,

– скороченість;

– прості промови;

– імпровізаційний характер висловлювань.

Дуже часто в діалогічному мовленні застосовують шаблони та звиклі форми спілкування, а також кліше і мовленнєві стереотипи. Діалогу, як і будь-

якому текстові, притаманна зв’язність, але в діалозі її встановлюють декілька співрозмовників [7, с. 13].

2. Монолог – це мовлення одної людини, воно орієнтоване на те, щоб його сприймали інші люди. Інформація, яку висловлює оповідач невідома іншим, тому вона має бути змістовною та зрозумілою. До характеристик монологу відносять:

– наявність літературної лексики;

– висловлювання повинні бути максимально розгорнутими;

– наявність ускладнених синтаксичних конструкцій;

– повна завершеність.

Монолог є менш емоційним як діалог. В монолозі оратор використовує інтонаційні та позамовні засоби виразності, але тут вони відіграють другорядну роль. Він адресований багатьом людям, а не одній людині. Мовець сам обирає тему монологу та інтонацію, стан, настрій з яким він буде говорити та за допомогою яких засобів. Основне місце в монолозі посідає правильний добір потрібних слів для побудови зв’язного висловлювання. Добір слів регулюється за допомогою певних правил, тобто він має бути підпорядкованим загальним закономірностям побудови тексту [2, с. 11].

Монологом ще називають послідовно організоване, логічне та усвідомлене повідомлення. Для того, щоб монолог був інформативним, змістовним, цікавим, доступним для слухачів, він вимагає насамперед попереднього обдумування, тривалої внутрішньої підготовки, зосередження на головному. А також передбачає вміння вибірково користуватися потрібними мовними засобами, які доречні для конкретного випадку. Для того, щоб монологічне мовлення було ідеальним потрібно дитині добре володіти рідною мовою, лексичним складом, звуковою формою та граматичною будовою.

Монолог на відміну від діалогу, більш складний, організований вид мовлення, який потребує спеціального навчання. Тому що монолог народжується у надрах діалогу, підкреслюючи первинність діалогу [9, с. 24].

Мовлення у дітей може бути:

– ситуативне, яке не відтворює в словесних формах зв’язкового смислового цілого, але воно пов’язане з якоюсь конкретною ситуацією;

– контекстове – це мовлення, зміст якого зрозумілий із самого контексту висловлювання.

Якщо в ситуативному мовленні мовець може активно застосовувати міміку, жести та вигуки, то контекстове опирається тільки на мовні засоби, воно вимагає побудови висловлювання без безпосереднього сприйняття якоїсь конкретної ситуації. Ситуативність дитячого мовлення, пояснюється наочно-образним характером мислення дітей та емоційним ставленням до предмета висловлювання. Можна сказати, ситуативне мовлення безпосередньо пов'язується з діалогічним, а контекстове – з монологічним і загалом із певним віковим періодом [8, с. 115].

Одним з найважливіших завдань для розвитку монологічного мовлення є вміння у дитини самостійно складати розповіді. Цей хист у дитини формується протягом всього часу навчання в закладі дошкільної освіти. Але це навчання має бути послідовним та систематичним. Складання розповідей будується за допомогою наочних матеріалів, таких як: картини, ілюстрації. За допомогою їх збагачуються знання та краще розвивається образне мовлення та мислення [12].

Отже, можна сказати, що в дошкільному віці створюється підґрунтя для закладення фундаменту культури мовлення та спілкування загалом. А також відбувається розвиток комунікативної складової, пізнавальних здібностей, творчого та образного мислення. Саме в цей момент дуже важливу роль відіграє заклад дошкільної освіти. Він створений для того, щоб формувати у дітей інтерес до краси та мудрості живої мови, та осягнути яка вона важлива для кожної людини.

Таким чином, старший дошкільний вік є одним із ключових періодів у формуванні особистості. Протягом цього часу відбувається ряд значних змін і новутворень, зокрема, спостерігається розвиток когнітивних здібностей (покращення пам’яті, уваги та активізація дитячої уяви), а також зміни у способах соціальної взаємодії (дитина починає співпереживати, ефективніше та

продуктивніше спілкується як з однолітками, так і з дорослими). Все це позитивно впливає і на розвиток дитячого мовлення.

На думку Л. Калмикової, у дітей старшого дошкільного віку мовлення виражається у трьох основних формах: по-перше, у вигуках, які не є повноцінним мовленням, а служать для вираження емоцій або повідомлення про певні дії або стани; по-друге, у вигляді діалогічного спілкування, що може бути відповіддю на запитання або просто розмовою; по-третє, у формі монологічного мовлення, яке використовується для розповідей або описів для передачі послідовності подій чи відображення причинно-наслідкових зв'язків [9, с. 17].

У старшому дошкільному віці, як показали дослідження А. Богуш та Н. Гавриш, діти проявляють надзвичайну активність у мовленні, часто спілкуються та виявляють цікавість. Вони використовують загальні та абстрактні слова, а також легко користуються синонімами та антонімами, класифікують предмети за різними ознаками. Однак, їм ще не завжди вдається зрозуміти переносне значення слів [8].

О. Косенчук зазначає, що старші дошкільники виявляють бажання спілкуватися та розуміти інших. Ця спрямованість на комунікацію та розуміння одне одного спонукає їх до вибору форми мовлення, що забезпечує взаєморозуміння, що сприяє збагаченню словника та більш повному висловленню власних думок та переживань [43].

Т. Поніманська зауважує, що дитина 5-річного віку вчиться визначати правильність власного висловлювання відповідно до мовного стандарту. Саме впродовж цього вікового періоду спостерігається засвоєння морфологічної, граматичної та синтаксичної будови рідної мови, а дитячі висловлювання стають схожими на коротку розповідь, що включає в себе фрази, які потребують узгодження більшої кількості слів [58].

І. Рогальська зауважує, що у старшому дошкільному віці діти здатні чітко та послідовно складати розповіді та висловлювати свої міркування, а також ефективно аргументувати свої думки. Вони також вдосконалюють синтаксичну

структуру речень та активно використовують пряму мову та засоби виразності. Важливим досягненням у розвитку мовлення є здатність дитини пояснювати свої думки та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, що виникає з необхідності пояснити однолітку зміст майбутньої гри чи спільну діяльність з іграшками [64].

У цей віковий період, як слушно зауважує І. Іванча, діти вчаться складати різні типи розповідей, зокрема сюжетно-описові, сюжетні за картинками, з власного досвіду, за зразком вихователя, або за його планом. Вони також створюють творчі розповіді, у тому числі продовження розповіді вихователя, розповідь за опорними словами або за сюжетно-ігровою ситуацією, а також розповідь-міркування і розповідь-пояснення. Діти можуть переказувати художні тексти різної складності за планом вихователя, а також ділять сюжет на логічно завершені частини та дають їм назви. Вони також здатні об'єднувати кілька сюжетів в одну розповідь, складати казки та загадки, а також давати розгорнуті відповіді на запитання з монологічними вставками. Діти здатні підтримувати запропонований діалог відповідно до теми і будувати діалог відповідно до ситуації [65].

У передшкільному віці мовлення дітей стає більш складним у структурному плані, логічним і послідовним. Діти вміють використовувати як діалогічну, так і монологічну форми мовлення та володіють різними типами зв'язних висловлювань, з опорою або без опори на наочність. Діти вільно спілкуються з дорослими та однолітками, підтримуючи діалог відповідно до теми і відповідаючи на запитання [66].

Підсумовуючи окреслене вище, зазначимо, що психолого-педагогічні особливості мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку включають наступні аспекти:

– розширення лексичного запасу: діти починають активно вживати нові слова та фрази, особливо під впливом навколишнього середовища;

– розвиток граматичних навичок: у цьому віці діти починають правильно вживати граматичні конструкції, розуміють основні правила мови та поступово

вдосконалюють своє мовлення;

– здатність до складного мовленнєвого висловлення: діти вміють будувати складніші речення, використовуючи різноманітні мовні засоби для передачі своїх думок та почуттів;

– розвиток комунікативних навичок: діти активно спілкуються з оточуючими, вміють пояснювати свої думки та висловлювати свої почуття, а також розуміють необхідність взаєморозуміння у спілкуванні;

– емоційний аспект мовлення: діти вміють виражати свої емоції та почуття через мовлення, використовуючи різні інтонації та мовні засоби.

Ці особливості важливо враховувати при плануванні та організації навчально-виховного процесу для оптимального розвитку мовлення у дітей старшого дошкільного віку.

Таким чином, розвиток зв’язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку відбувається динамічно. Діти опановують більш складні мовні структури, виявляють здатність до більш продуктивного спілкування як з ровесниками, так і з дорослими. Розвиток мовлення у цьому віці є важливим етапом у формуванні комунікативних навичок та розумових здібностей дитини, його особливості визначаються педагогічними впливами, використанням різноманітних методів і прийомів, а також систематичною та цілеспрямованою роботою вихователів та батьків. Важливим фактором у розвитку зв’язного мовлення є соціальне середовище, в якому дитина зростає.

Отже, у цьому підрозділі нами представлено характеристику періодів мовленнєвого розвитку та формування соціально-комунікативних навичок дітей дошкільного віку. Кожен період який ми представили є унікальним та неповторним, потребує уваги педагогів закладів дошкільної освіти та науковців, саме від позиції педагога, форм та методів навчання і вихованння залежить сформованість у дитини необхідних життєвих навичок, тому закладам догшкільної освіти необхідні педагоги, які мають вищу освіту, володіють сучасними технологіями роботи з дітьми з урахуванням умов сьогодення.

Перспективою дослідження у наступному підрозділі є визначення

особливостей дистанційного навчання, яформ та методів роботи з дітьми у наперямі розвитку мовлення та формування соціально-комунікативних навичок дошкільників.

1. 3 Особливості організації навчання в умовах дистанційної взаємодії

В умовах сьогодення, воєнного стану освітній процес у закладах дошкільної освіти та інших закладах освітніх загалом зазнав значних трансформацій. Освітній процес з перших днів війни у закладах дошкільної освіти проводиться дистанційно, проте, на сьогодні у деяких дитячих садках є укриття і вихователі мають права працювати з дітьми офлайн. На нашу думку, дистанційна освіта є викликом для вихователів, батьків та дітей, адже з урахуванням особливостей дітей дошкільного віку, їх вікових можливостей підлаштувати освітній процес під дистанційний формат складно, щоб досягти ефективних результатів навчання.

Питання організації освітнього процесу у дистанційному форматі розкривають у своїх працях видатні науковці: М. Атамась [2], Н. Бондаренко [11], О. Гладченко, Т. Ратушняк, О. Беспарточна [18], О. Ємчик [29] та інші. Вчені наголошують, що дистанційна освіта має відбуватись з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку.

Ждя подальшого нашого дослідження розкриємо поняття «дистанційне навчання». Як зазначає Н. Бондаренко, дистанційне навчання характеризується як «форма здобуття освіти без фізичної присутності учнів у навчальному закладі» [11].

Ефективна організація освітнього процесу для дошкільників в умовах війни базується на створенні партнерської взаємодії між педагогом, дитиною та її батьками. Такий підхід не лише сприяє успішній реалізації дистанційного навчання, та забезпечує безперервну педагогічну підтримку сім’ї. Проте, попри

значну увагу наукової спільноти до цієї тематики, практичне впровадження онлайн-формату в дитячих садках досі стикається з труднощами, зокрема через недостатню підготовку кадрів та методичну невизначеність [29].

З урахуванням досліджень вчених представимо аспекти, які необхідно враховувати під час організації дистанційної освіти з дітьми

Рисунок 1.2 – Аспекти дистанційної освіти дошкільників (для врахування педагогами під час навчання та виховання дітей)

Представлені аспекти відіграють важливу роль в організації дистанційного навчання. Охарактеризуємо кожен аспект:

– вікові особливості та можливості дошкільників (діти дошкільного віку не володіють навичками посидючості, це у них іще формується, тому вони не можуть довго сприймати матеріал через екран, завжди необхідно забезпечувати зміну діяльності);

– пізнавальні інтереси дітей дошкільного віку (діти на сьогодні зацікавлені гаджетами та онлайн-ідеями проведення часу, тому з урахуванням інтересів дітей вихователя має підбирати ігри та наочний матеріал для

організації знять та інших заходів);

– гендерні особливості дошкільників (хлопцям подобаються одні герої мультфільмів, а дівчатам, інші, щоб зацікавити дітей до даної діяльності вихователю слід враховувати означені фактори);

– можливості підтримки батьків під час онлайн-занять (діти дошкільного віку не можуть ще самостійно оперувати повністю гаджетами, для того щоб взяти участь у занятті їм необхідно підключити камеру та звук у зумі чи іншій платформі, підготувати необхідні за потреби матеріали до заняття, задля цього потрібно долучати батьків чи інших членів родини до допомоги дітям).

Питання особливостей дистанційнеого навчання дошкільників розкривають у своїх наукових розвідках Л. Зімакова, О. Тупиця, Л. Жданюк, вчені наголошують, що дистанційне навчання має здійснюватись на засадах партнерської педагогіки під час воєнного стану. Саме педагог як паринер для дитини має ефективно та злагоджено організувати цей процес та налаштувати дітей на співпрацю, долучати батьків до означеної діяльності [34].

З урахуванням досліджень вчених нами визначено оосновні форми роботи з дошкільниками під час дистанційного навчання:

– онлайн-заняття;

– онлайн-ігри;

– веб-квести;

– дистанційні бесіди (різного змісту);

– онлайн-театралізація тощо.

На нашу думку означені форми роботи зацікавлять дітей дошкільного віку, забезпечать ефективне навчання, засвоєння знань, формування необхідних вмінь та навичок.

О. Косенчук, І. Новик у своїх дослідженнях представляють особливості дистанційної освіти з дітьми дошкільного віку:

1. Часові обмеження: для дітей старшого дошкільного віку онлайн-зустріч не повинна перевищувати 20 хвилин, чим молодша дитина, тим коротшим має бути контакт із екраном.

2. Провідна роль гри: навчання має відбуватися виключно через ігрові форми, використання казкових персонажів та яскраву візуалізацію.

3. Залучення батьків: у дошкільному віці дитина не може самостійно організувати навчання, батьки стають «тьюторами», які допомагають виконувати практичні завдання (малювання, ліплення, фізичні вправи) за вказівками вихователя.

4. Соціалізація: найбільшим викликом є недостатня кількість живого спілкування з однолітками, що може впливати на розвиток емоційного інтелекту та навичок комунікації [42]

У контексті дослідження нашої теми представимо характеристику форм роботи з дітьми дошкільного віку у напрямі формування соціально-комунікативних навичок.

Як показує досвід, багато дітей ініціативно обмінюються своїми враженнями про історії із свого життя, але з небажанням відгукуються на прохання скласти розповідь за запропонованою темою. Найчастіше, це трапляється не тому, що знання дитини з цього питання недостатні, а через те, що вона не здатна правильно скласти їх у зв'язні мовні вирази. А. Богуш стверджує: «опанування зв'язного мовлення – одне з головних завдань мовного розвитку дошкільнят; успішне його рішення залежить від багатьох умов: мовного середовища, соціального оточення, сімейного благополуччя, індивідуальних особливостей, пізнавальної активності дитини тощо» [3, с. 101].

Формуючи вміння дітей створювати розповіді з досвіду, вихователь повинен звертати увагу те що, щоб вони передавали свої думки хронологічно, говорили чітко, не поспішаючи, досить голосно; вчити використовувати правильні слова та словосполучення, компоненти образного мовлення; спостерігати за граматичною та орфоепічною сторонами мовлення.

Розповіді з досвіду важчі для дітей, оскільки дітям необхідно самостійно вибрати зі свого досвіду конкретний сюжет для розповіді. Дошкільник повинен навчитися досить докладно і ясно описувати об'єкт чи явище, оскільки слухачі його не бачили.

Педагогічні умови використання розповідей з досвіду мають важливе значення у розвитку монологічного мовлення. Перш за все, необхідно створити сприятливу атмосферу для створення та використання цих розповідей. Це можна зробити шляхом впровадження сучасних інтерактивних методик, які зацікавлять дітей та стимулюватимуть їх активність у процесі навчання. При роботі над розповідями із досвіду з дітьми старшого дошкільного віку варто користуватися такими методами та прийомами: розповідь за додатковими питаннями, розповідь за планом, зразок розповіді від вихователя, колективна розповідь, аналіз та оцінка дитячих розповідей, моделювання, ілюстрування оповідань дитячими малюнками, таку діяльність вихователь може запропонувати дітям, реалізувати за допомогою онлайн-інструментів.

Самостійні розповіді рекомендується починати з оповідань, що відбивають колективний досвід. Спочатку застосовується зразок у вигляді початку оповідання. Вихователь розпочинає розповідь про події, а діти продовжують. Педагог ставить навідні питання, нагадує деталі, пропонує згадати якийсь випадок і розповісти про нього. У такій розповіді багато дітей долучаються до процесу мовлення, доповнюючи одне одного. У результаті виходить повний текст, у якому є початок, середина та кінець.

Наступним прийомом навчання дітей створювати розповіді з досвіду є розповідь за планом, який представлений у вигляді питань або вказівок. План допомагає ще більше сконцентруватися на предметі оповідання, дотриманні послідовності у переказі В. Кухаренко [45] пропонують застосовувати наочні плани як «опорні сигнали» – схематичні зображення, якими педагог супроводжує кожен пункт плану. Така опорна наочність сприяє послідовному викладу тексту.

Іншим прийомом навчання є робота за зразком розповіді вихователя. Вихователь на онлайн-занятты може запропонувати дыятя наочність для розповіді. В основу розповіді вихователя має бути покладений якийсь випадок або подія, що цікаві дітям та близькі до їхнього життєвого досвіду. Розповідь має відрізнятися чіткою послідовністю викладу. Спочатку дається зав’язка, що

зацікавлює дітей, потім йде розвиток дії. Після моменту найбільшої напруги швидка та зрозуміла розв'язка» [11, с. 67]. Важливим аспектом є ретельний відбір розповідей, які відповідають віковим та індивідуальним особливостям дітей. Розповіді повинні бути доступними та зрозумілими, а також відображати реальний життєвий досвід або історії, що зацікавлять дітей.

Продуктивно користуватися і таким прийомом, як малювання дітьми своєї улюбленої іграшки, домашнього вихованця, власного будинку з подальшою розповіддю про зображене. І. Попова зауважувала, що в дошкільний період дитина не може писати і тому вона замальовує свої думки та уявлення. Малюнки дитини за допомогою додаткових питань поступово починають втілюватися в точне словесне оформлення, яке спирається на відчуття та засвоєні раніше знання [17, с. 13].

У зв'язку з тим, що у дітей розвивається розуміння особливостей мовлення та продуктів своєї мовленнєвої діяльності, особливу цінність набуває аналіз дитячих оповідань та їх оцінка (підбір найбільш точних висловлювань та формулювань, логічність оповідання, мова, чіткість). До аналізу залучаються діти, а оцінка педагога має бути формувальною, точною, без зайвих фраз. Крім того, важливо активно залучати дітей до обговорення розповідей, спонукати їх аналізувати події та висловлювати власні думки та почуття. Це сприяє не лише розвитку мовлення, але й розвитку критичного мислення та емоційного інтелекту.

Додаткові питання, як правило, ставлять після розповіді для конкретизації або доповнення, щоб не відступати від логічно зв'язного та плавного мовлення. На думку Л. Машкіної, питання – це один із прийомів активного керівництва творчим розповіданням, який полегшує дитині вирішення творчої задачі, що впливає на зв'язність та виразність мовлення [48].

Ще одним прийомом навчання дітей розповіді з досвіду є моделювання. Спочатку модель являє собою малюнок структури тексту, а після – орієнтир для самостійного створення оповідання. Найпоширенішою моделлю є коло, розмежоване на три нерівні фрагменти, кожен з яких символізує початок,

основну частину і кінець оповідання. Можна застосовувати також абстрактні символи для заміни слів і словосполучень, що знаходяться на початку будь-якої частини розповіді, таким чином дитина буде ніби працювати з опорними словами, що полегшать для неї роботу. Прикладом такої схеми може бути наступна: «Це – ...», «Він такий...», «У нього є...», «Він може...», «Мені подобається...» для описової розповіді (про улюблену іграшку, домашню тварину тощо) чи «Був собі...», «Одного разу...», «Раптом...», «Тоді...», «І став він...» – для сюжетної розповід. Можна також для цього використати мнемотаблиці чи інші подібні опори.

Для досягнення зв'язності мовлення при роботі із розповідями з досвіду слід також майстерно використовувати інтонацію, логічний (фразовий) наголос, добирати слова, що точно передають думку, вміти вибудувати складні речення, використовувати мовні засоби зв'язку речень і частин тексту.

Д. Міхнова зазначає, що процес навчання дітей розповіді з власного досвіду має бути послідовним. Коли діти лише вчаться створювати такі мовленнєві продукти, алгоритм роботи буде наступний: вихователь разом із дітьми пригадує якусь подію – спонукання дітей до бесіди, у ході якої за допомогою запитань педагог відновлює послідовність подій у пам'яті дошкільників, тобто, спільне мовлення, яке супроводжується рухами, жестами, звуконаслідуванням, також кожне самостійне висловлювання дитини вихователь узагальнює, звертаючи увагу дітей на позитивні моменти розповіді [52]. Якщо діти вже знайомі з таким видом роботи як створення розповідей із досвіду, то робота будується наступним чином:

– вступна бесіда, мотивація мовленнєвого завдання;

– розгорнутий план майбутньої розповіді, надання опорних схем, моделей дітям;

– розповідь командами або ж індивідуально;

– аналіз дитячих розповідей вихователем, самоаналіз, взаємоаналіз розповідей [52].

Перед тим, як проводити заняття, на якому діти будуть складати розповіді

з досвіду, вихователь може провести пропедевтичну роботу – екскурсію, спостереження за тваринкою тощо, що стане основою подальшої розповіді. Побудова розповіді на основі колективного досвіду має ряд переваг: дошкільники знайомі із ситуацією, тому зможуть підказати, підкоригувати розповідь, дати їй більш об'єктивну оцінку. Вихователю варто пам'ятати про комплексний підхід до використання розповідей у навчальному процесі. Педагог повинен враховувати індивідуальні особливості кожного вихованця, використовуючи різноманітні методики та прийоми для стимулювання мовленнєвої активності. Наприклад, можна попросити дітей принести улюблену іграшку в групу, а потім попросити розказати про найцікавіше, що з цією іграшкою траплялося, крім іграшки можна використати фото домашнього улюбленця. У дистанційній освіті важливо використовувати з дітьми дошкільного віку ігрові технології, використовувати онлайн-засоби. Розкриємо аспекти впровадження онлайн -ігрових технологій з дошкільниками 1.3.

Рисунок 1.3 – Аспекти впровадження онлайн -ігрових технологій з дошкільниками дошкільного віку

Для подальшого нашого дослідження варто визначити переваги та недоліки дистанційної освіти табл 1.3.

Таблиця 1.3 – Переваги та недоліки дистанційної освіти з дітьми дошкільного віку.

№	Назва блоку	Характеристика
1.	Недоліки дистанційної освіти	– трансформація комунікації (тобто зміна формату спілкування вихователя з вихованцями та їхніми родинами); – цифровий розрив (тобто недостатній рівень ІТ-компетентності педагогів дошкільної ланки). – стихійна адаптація (тобто вимушене самостійне опанування інструментів відеозв'язку за умов гострого дефіциту невербального та емоційного контакту з дітьми) [53].
2.	Недоліки дистанційної освіти	– зацікавлення дітей до освітнього процесу та урізноманітнення завдань; – можливість застосування у роботі з дітьми дошкільного віку цифрової екосистеми ЗДО: від онлайн-платформ для створення дидактичних матеріалів (інтерактивні дошки, тести, карти знань) до засобів віртуальної взаємодії, що включає інструменти візуалізації контенту (презентації, комікси) та канали оперативної комунікації через соціальні мережі (Viber, Messenger) [63].

На нашу думку, предсставлені переваги та недоліки дистанційної освіти з дітьми дошкільного віку є актуальними, їх мають враховувати педагоги закладів дошкільної освіти при організації освітнього процесу з дітьми.

Н. Вахняк наголошує, що у дистанційній освіті з дітьми необхідно використовувати сучасний підхід та адаптувати форми роботи під онлайн-формат реалізжуючи як традиційні, так і нетрадиційні форми роботи з дошкільниками (рис 1.4.) [14].

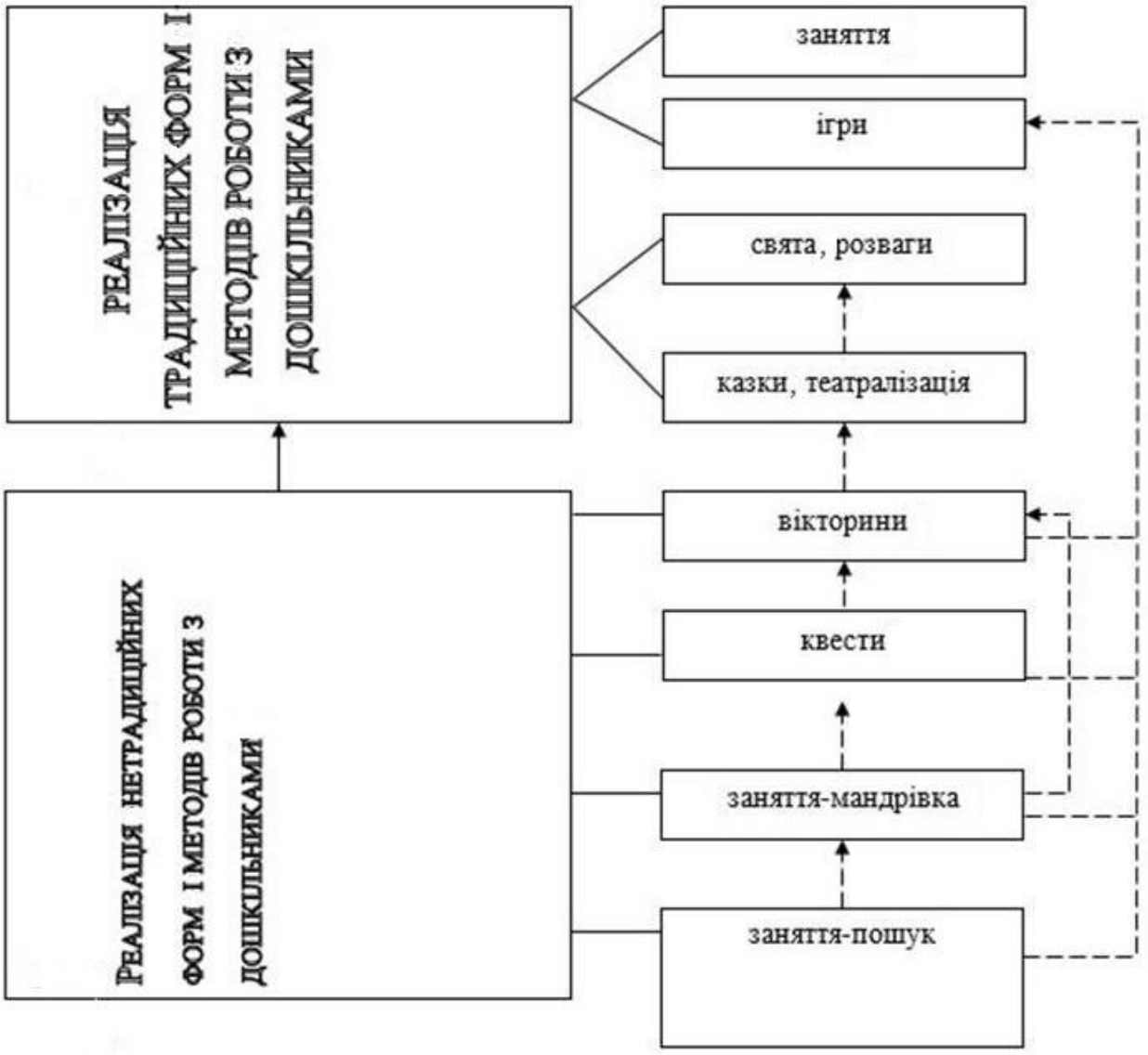

Рисунок 1. 4 – Традиційні і нетраційні форми роботи з дошкільниками для онлайн-формату

В умовах воєнного стану дистанційна освіта виступає ефективним інструментом надання освітніх послуг, що реалізується за межами фізичного простору закладу освіти. Згідно з нормативною базою (Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження, 2024), цей процес здійснюється як через самостійну дистанційну форму, так і шляхом інтеграції відповідних

технологій в інші формати навчання. Організація взаємодії учасників базується на поєднанні синхронного (реал-тайм) та асинхронного (відтермінованого у часі) режимів. Специфікою дошкільної ланки є розширене коло суб'єктів навчання, що охоплює не лише вихованців та педагогів (зокрема асистентів дитини), а й батьків або законних представників. При цьому критично важливою умовою є забезпечення фахівців ЗДО належним програмним та інформаційно-комунікаційним інструментарієм [24].

Отже у цьому підрозділі нами проаналізовано питання організації дистанційної освіти з дітьми дошкільного віку. З урахуванням досліджень сучасних вчених визначено, що дитстанційна освіта має свої недоліки та переваги, особливості організації з дітьми дошкільного віку. Нами представлено основні форми впровадження онлайн-інструментів з дошкільниками.

Перспективою подальшого дослідження є визначення гри як засобу формування соціально-комунікативних навичок дітей дошкільного віку, визначення рівнів соціально-комунікативних навичок дітей та представлення особливостей програми формування означених навичок в ЗДО.

РОЗДІЛ 2
ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

2.1 Зміст та завдання проведення експериментального дослідження

Педагогічний експеримент у науці полягає в тому, щоб дослідити рівень сформованості, вмінь та навичок у контексті теми кваліфікаційної роботи, діагностиці дітей дошкільного віку, розробці матеріалів для формувального етапу експерименту та аналіз дослідження.

У контексті досліджденння нами сформованості соціально-комунікативних навичок визначено рівні та показники означеної діяльності дітей старшого дошкільного віку.

При визначенні рівнів сформованості соціально-комунікативних навичок дітей дошкільного віку ми звернулись до праць видатних науковців, та нормативно-правових документів дошкільної освіти.

У Програмі розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» визначаються вимоги щодо мовленнєвого розвитку дошкільників, показники компетентності щодо словника, монологічного та зв’язного мовлення дошкільників. Програма є цінною для подальшого нашого дослідження [61].

А. Богуш зазначає, що рівні сформованості соціально-комунікативних навичок дітей дошкільного віку залежить від рівня фізичного розвитку дошкільників та впливу соціального оточення [16].

У Програмі розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» також представлені показники комунікативної компетентності дошкільників [62], ці дані є цінними для нашого дослідження та визначення означених рівнів.

З урахуванням досліджень вчених нами визначено чотири рівні сформованості соціально-комунікативних навичок дітей дошкільного віку:

– високий;

– достатній;

– середній;

– низький.

Для подальшого нашого дослідження необхідним є представлення показників сформованості соціально-комунікативних навичок за рівнями табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Показники сформованості соціально-комунікативних навичок дітей дошкільного віку

Рівень	Показники
Високий	– дитина з легкістю проявляє встановлення контакту з однолітками та дорослими; – дитина з легкістю ініціює розмову, вміє слухати та підтримувати діалог; – дитина виявляє у спілкуванні використання ввічливих слів, проявляє вміння вміння просити та запрошувати до гри; – у грі та своїй діяльності дитина виявляє розуміння ситуації спілкування, намірів та мотивів партнерів; – дитина проявляє вміння висловлювати свої думки вербально та невербально (жести, міміка); – дитина володіє засобами мовленнєвого самовираження; – дитина проявляє вміння домовлятися, ділитися, грати в колективі та вирішувати конфлікти мирним шляхом; – дититна легко засвоює етичні норми спілкування, вивляє розуміння правил поведінки у суспільстві, групі, закладі дошкільної освіти; – дитина проявляє розвинуту емпатію, вміння співпереживати у спілкуванні, вміння розуміти свій та емоційний стан інших; – дитина виявляє здатність брати на себе різні соціальні ролі у грі; – дитина може підбирати предмети-замінники у грі.

Продовження таблиці 2.1

Достатній	– дитина з іноді ініціює розмову, вміє слухати та підтримувати діалог; – дитина іноді виявляє у спілкуванні використання ввічливих слів, проявляє вміння вміння просити та запрошувати до гри; – іноді у грі та своїй діяльності дитина виявляє розуміння ситуації спілкування, намірів та мотивів партнерів; – не завжди дитина проявляє вміння висловлювати свої думки вербально та невербально (жести, міміка); – інколи дитина володіє засобами мовленнєвого самовираження; – інколи дитина проявляє вміння домовлятися, ділитися, грати в колективі та вирішувати конфлікти мирним шляхом; – іноді дититна легко засвоює етичні норми спілкування, вивляє розуміння правил поведінки у суспільстві, групі, закладі дошкільної освіти; – дитина не завжди проявляє розвинуту емпатію, вміння співпереживати у спілкуванні, вміння розуміти свій та емоційний стан інших; – дитина іноді виявляє здатність брати на себе різні соціальні ролі у грі.
Середній	– дитина не проявляє встановлення контакту з однолітками та дорослими; – дитина не ініціює розмову, вміє слухати та підтримувати діалог; – дитина не виявляє у спілкуванні використання ввічливих слів, проявляє вміння вміння просити та запрошувати до гри; – у грі та своїй діяльності дитина не виявляє розуміння ситуації спілкування, намірів та мотивів партнерів; – дитина не проявляє вміння висловлювати свої думки вербально та невербально (жести, міміка);

Продовження таблиці 2.1

	– дитина не володіє засобами мовленнєвого самовираження; – дитина не проявляє вміння домовлятися, ділитися, грати в колективі та вирішувати конфлікти мирним шляхом; – дитина практично не засвоює етичні норми спілкування, вивляє розуміння правил поведінки у суспільстві, групі, закладі дошкільної освіти; – дитина не проявляє розвинуту емпатію, вміння співпереживати у спілкуванні, вміння розуміти свій та емоційний стан інших; – дитина не виявляє здатність брати на себе різні соціальні ролі у грі.
Низький	– дитина не проявляє встановлення контакту з однолітками та дорослими; – дитина не ініціює розмову, вміє слухати та підтримувати діалог; – дитина не виявляє у спілкуванні використання ввічливих слів, проявляє вміння вміння просити та запрошувати до гри; – у грі та своїй діяльності дитина не виявляє розуміння ситуації спілкування, намірів та мотивів партнерів; – дитина не проявляє вміння висловлювати свої думки вербально та невербально (жести, міміка); – дитина не засвоює етичні норми спілкування, вивляє розуміння правил поведінки у суспільстві, групі, закладі дошкільної освіти; – дитина не проявляє розвинуту емпатію, вміння співпереживати у спілкуванні, вміння розуміти свій та емоційний стан інших; – дитина не виявляє здатність брати на себе різні соціальні ролі у грі.

Теоретико-методичні засади становлення комунікативної компетентності дошкільників ґрунтуються на доробках В. Захарченко, О. Косенчук та інших дослідників (С. Курінна, М. Листопад).

За визначеними рівнями та показниками ми підібрали ігри, вправи, онлайн-діяльності, що спрямовані на дослідження рівнів соціально-комунікативних навичок дітей дошкільного віку.

1. Опитування дітей щодо знань правил спілкування і поведінки у суспільстві:

– Які правила спілкування ти знаєш?

– Навіщо необхідно дотримуватись правил спілкування з дітьми та дорослими?

– Які увічливі слова ти знаєш?

– Як можна підтримати розмову із співрозмовником? та інші запитання

За відповідями дітей ми визначали рівень сформованості соціально-комунікативних навичок відповідно до їх показників.

2. Моделювання ситуації. Ми пропонували дітям ситуації, які можуть трапитись у житті та спостерігали за рішеннями, які діти приймали у цих ситуаціях (моральні ситуації: дитина не поділилась іграшкою; дитина зустріла незнайомця; у групу прийшла незнайома дитина тощо). Ми спостерігали за відповідями дітей та за кожну правильну повну відповідь ставили від одного до десяти балів.

3. Проведення ігор та вправ. Для діагностики соціально-комунікативних навичок дітей дошкільного віку ми підібрали відповідні ігри та вправи (Додаток Г). Завдяки проведеним іграм та вправам ми могли визначити рівень вмінь і навичок дітей у спілкуванні, висловленні та аргументуванні власної думки тощо.

Діагностика була проведена з дітьми дошкільного віку у рамках реалізації констатувальнеого етапу експерименту на базі закладу дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу №235 «Горошинка» Запорізької міської ради.

Під час проведення діагностики ми звертали увагу на фізичний стан дітей, їх настрій, час проведення ігор та вправ. Також ми проводили бесіди з батьками дошкільників, вихователями, які допомогли нам визначити за їх

дослідженнями рівень комунікативних навичок дошкільників.

Представимо результати дослідження комунікативних навичок дітей дошкільного віку рис 2.1.

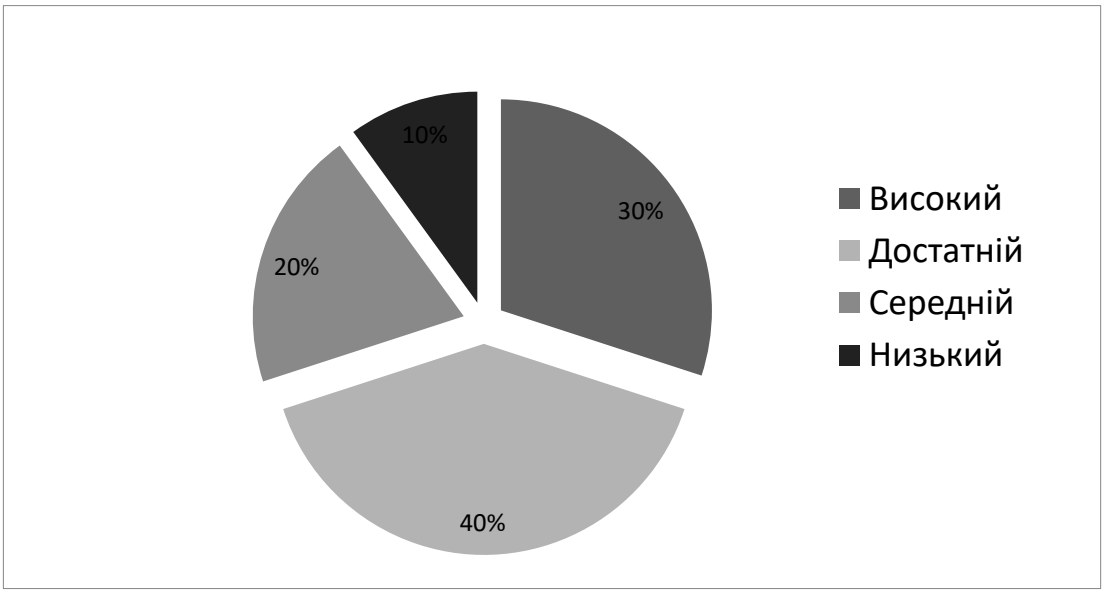

Рисунок 2.1 – Показники рівнів сформованості комунікативних навичок дітей дошкільного віку

Зауважимо, що у дослідженні взяли участь 20 дітей старшого дошкільного віку. За представленою діаграмою видно, що більшість дітей (40 відсотків) мають достатній рівень, надалі 30 відсотків дітей проявили високий рівень, середній рівень простежується у 20 відсотків дітей та 10 відсотків досліджуваних дітей мають низький рівень сформованості означеної компетентності.

На думку вчених, у такому випадку необхідно застосовувати художню літературу як засіб формування соціально-комунікативних навичок дітей дошкільного віку, адже казка постає ефективним інструментом розвитку комунікативної компетентності дітей. Автор обґрунтовує це тим, що казковий матеріал інтенсифікує накопичення мовленнєвого досвіду та вдосконалює навички зв’язного мовлення. Зокрема, самостійне проектування казкових сюжетів та участь в ігрових діалогах дозволяють дітям працювати над лексичним наповненням та інтонаційною виразністю висловлювань [11].

Надалі представимо результати дослідження соціальних навичок дітей

старшого дошкільного віку рис 2.2.:

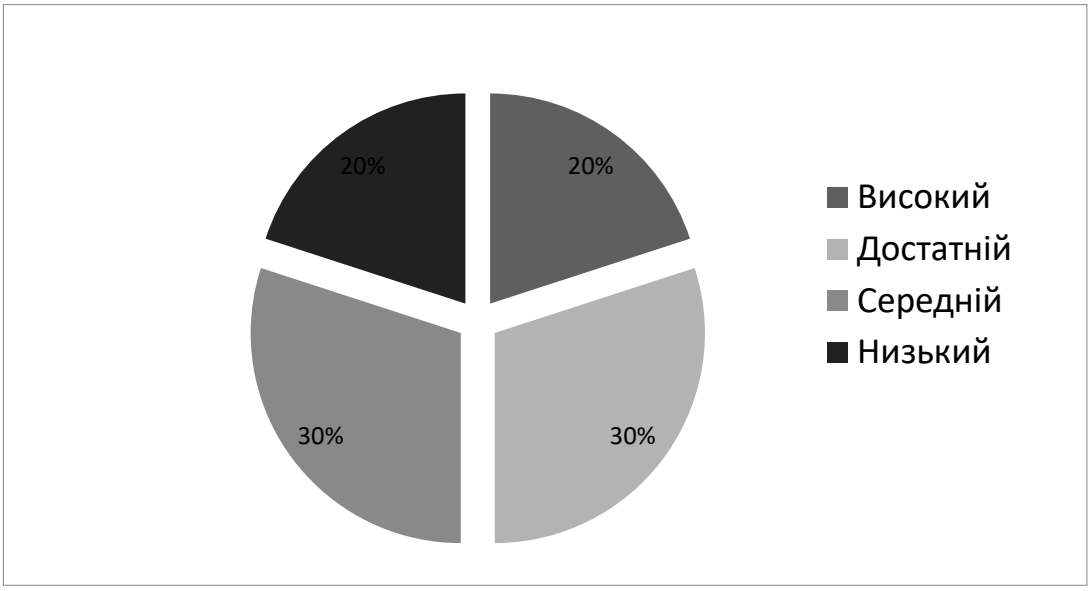

Рисунок 2.2 – рівні чформованості соціальних навичок дітей дошкільного віку

За результатами дослідження та представленої діаграми, зауважимо, що більшість дітей мають на високому рівні сформованість соціальних навичок (30 відсотків достатній рівень, 30 відсотківсередній рівень, 20 відсотків високий рівень, і лише 20 відсотків низький рівень). Проте, з урахуванням отриманих результатів ми вважаємо що рівень соціальних навичок дошкільників необхідно підвищувати.

Отже, у цьому підрозділі нами представлено завдання дослідження, зокрема зміст констатувального етапу експерименту, пооведено діагностику сформованості соціально-комунікативних навичок дітей дошкільного віку у старшій групі закладу дошкільної освіти (ясла- садок) комбінованого типу №235 «Горошинка» Запорізької міської ради. Нами підведено підсумки констатувального етапу педагогічного експерименту.

Перспективою подальшого нашого дослідження є визначення особливостей організації гри з дітьми дошкільного віку як засобу формування соціально-комунікативних навичок дітей дошкільного віку. Представлення сучасних ідей організації гри на теренах онлай-простору, з урахуванням ресурсів інтернет-мережі визначення особливостей гейміфікованого процесу з

дітьми.

2.2 Гра як засіб активізації соціально-комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційної освіти

Гра є провідною діяльністю дітей дошкільного віку та осоновним способом організації отримання знань дітьми. Різні види ігор у дошкільному дитинстві відіграють важливу роль для всебічного становлення особистості.

Питання дослідження гри як засобу формування соціально-комунікативних навичок дітей та мовленнєвого розвитку дошкільників висвітлено у працях вчених: Т. Тарасенко [55], Т. Острянко [56], Т. Поніманської [59], Л. Сохань, І. Єрмакова [69], І. Торбенко [74].

А. Таран досліджуючи формування соціально-комунікативних навичок дітей дошкільного віку в сучасних умовах ЗДО, зазначає, що ігрова діяльність має бути організована з урахуванням вікових можливостей та інтересів дітей дошкільного віку [72].

Розкриємо роль театралізованих ігор у формуванні соціально-комунікативних навичок дітей дошкільного віку.

Театралізація – один із найлегших варіантів засвоєння елементів мовленнєвого спілкування, а також гарний спосіб розвитку зв’язного мовлення. Саме за допомогою театралізованої діяльності діти краще вивчають літературну мову та засвоюють культуру мовлення. Під час цієї діяльності діти набувають навичок спілкування, вміють впевненіше вести діалог, керують силою свого голосу, темпом власного мовлення відповідно до того персонажа, якого грає дитина. А саме основне, діти навчаються добре відчувати аудиторію. Передаючи емоційний стан та змінюючи тембр голосу, діти вчаться наслідувати літературного персонажа. При театралізованій діяльності діти краще знайомляться з навколишнім довкіллям, художніми образами, звуками та барвами [75].

Для того, щоб краще передати образ героя, діти використовують вербальні та невербальні засоби. Коли дитина на сцені грає роль якогось літературного героя вона насамперед відображає його зовнішність, копіює його поведінку, але водночас і описує своє ставлення до нього. Саме в такій діяльності відбувається розвиток сценічного та поза сценічного спілкування між дітьми закладу дошкільної освіти [19, с. 4].

Мовленнєвий розвиток дитини може проходити в різних видах дитячої діяльності, але одним самих цікавих та яскравих є театралізація. Театралізованою діяльністю називають імпровізацію, оживлення предметів та звуків, яскраву емоційну передачу образу героя різними засобами. Ця діяльність безпосередньо пов’язана з музичними та мовними видами діяльності, такими як: спів, рух під музику, слухання, імпровізація та музична гра. Саме театралізовані ігри, в яких беруть участь діти, сприяють активному різносторонньому розвитку їхньої мови. Покращується словниковий запас слів, налагоджується граматичний лад, вдосконалюється звукова вимова та інше [22, с. 62].

Кращому інтенсивному мовному розвитку служить саме самостійна театрально-ігрова діяльність. Вона містить в собі не тільки дії дітей з ляльками або поведінку за ролями, але також і художньо-мовленнєву діяльність, тобто вибір відповідної теми, передачу знайомого змісту, виконання різних пісень, які виконували б персонажі тощо. Можливості театралізованої діяльності для виховання дітей дуже великі. ЇЇ тематика дуже різноманітна, і за допомогою цього, вона може задовольнити будь-які бажання та інтереси дитини. Коли діти беруть участь в таких театралізаціях, вони відкривають для себе багато нового та корисного. Вони пізнають навколишній світ за допомогою образів, різних звуків та музики [6, с. 14]. Крім бажання вчитися самої дитини, дуже багато залежить від вихователів. Саме їхні правильно поставленні питання спонукають дітей розмірковувати над ними, знаходити правильне вирішення складних ситуацій, робити підсумки, що сприяє розумовому розвитку і вдосконаленню дитячого мовлення. Вихователь вміло організовує дитячу діяльність та

спрямовує її в потрібне русло, а також ставить перед ними різні завдання та непомітно передає ініціативу до рук дітей. Дуже важливо знайти окремий та індивідуальний підхід до кожної дитини.

Для того, щоб театралізовані ігри давали позитивний результат, то потрібно їх правильно організувати. До основних вимог ігор можна віднести:

– різноманітність тематики та чітку змістовність;

– часте включення театралізованих ігор у педагогічний процес;

– обговорення та уточнення деталей твору до того як почати гру;

– активність дітей у проведення ігор повинна бути максимальною;

– взаємодія дітей один з одним та з дорослими має бути присутня упродовж всієї театралізованої гри;

– послідовність і зміст обраних для ігор, повинні відповідати віку та вмінням дітей [18].

В роботі з розвитку театралізованих ігор використовують різні види діяльності:

– ознайомлення з художньою літературою та засобами драматизації;

– перегляд лялькових вистав та бесід;

– артикуляційну гімнастику;

– пальчикові ігри;

– ігри драматизації;

– ігри-перетворення;

– розігрування знайомих казок, віршів та байок;

– образні вправи;

– театральні етюди;

– постановка інсценувань;

– підготовка та розігрування етюдів, казок.

В розвитку зв’язного монологічного мовлення засобами театралізованої гри, особливу увагу приділяється взаємодії дитини з сім’єю. В роботі з батьками використовуються різні методи та форми роботи. Для них організовуються виставки різної літератури, посібників, ігор з театралізованої

діяльності. В куточках для батьків присутня наочна інформація та різні поради. Проводяться загальні круглі столи, тематичні вечори, бесіди, організовуються спільні походи в театр. Дитина з мамою може послухати казки, порозглядати різні ілюстрації, переглянути повчальний фільм та обговорити персонажів. Діти прислухаються до порад батьків щодо висловлювань героїв, виготовлення атрибутів [4, с.13].

В процесі роботи над літературними творами проходить знайомство дітей з новими словами, формування вмінь для назв протилежних за значенням назвою дій та ознак. Систему роботи з розвитку театралізованої гри можна поділити на 3 етапи:

– Художнє сприйняття літературних творів та творів фольклору.

– Засвоєння вмінь та навичок необхідних для розігрування головних позицій таких як: «актор», «режисер» та додаткових позицій «сценарист», «оформлювач», «костюмер».

– Самостійна творча діяльність [8, с. 181].

Процес ігровий у закладі дошкільної освіті характеризується як гейміфікований, представимо його особлтвості рис 2.3.

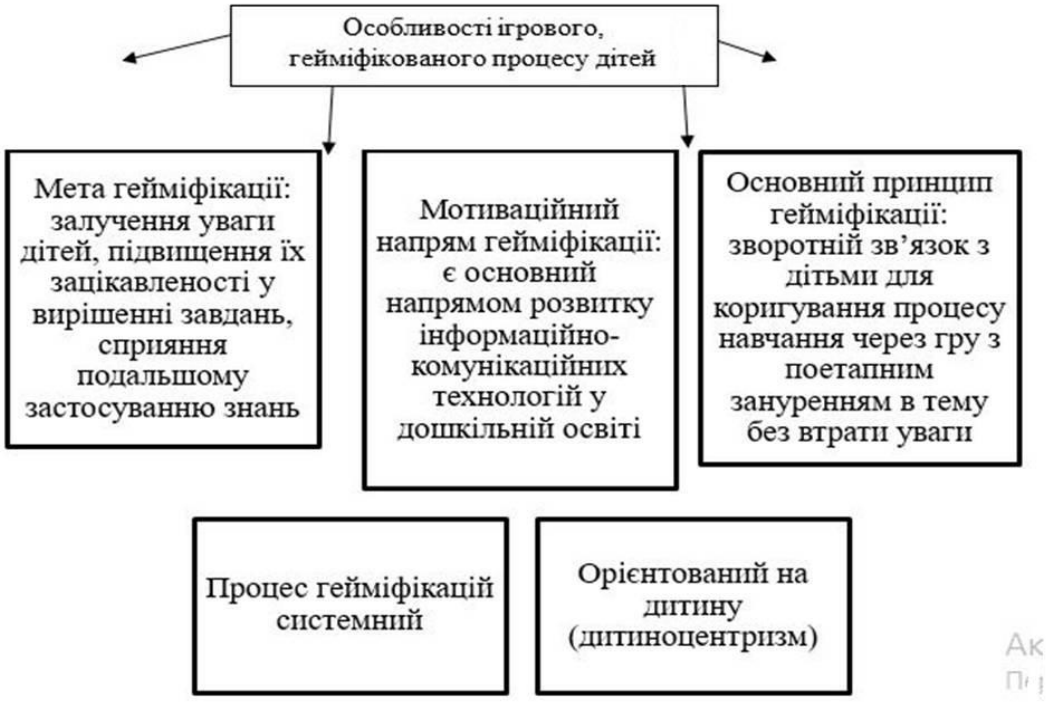

Рисунок 2. 3 – Гейміфікований ігровий процес дошкільників

Дистанційна освіта зумовила гейміфікацію освітнього процесу, оскільки вихователям доводиться використовувати онлайн-засоби з дітьми дошкільного віку.

На сьогодні ідей гри у дистанційному форматі на теренах інтернету безліч. Гра як поняття трактується як діяльність практична, завдяки якій діти навчаються, отримують знання, вміння та навички [79; 80].

Закордонні вчені доводять, що навіть у дистанційному форматі необхідно дотримуватись підходів «навчання через гру» та діяльнісного підходу у роботі з дітьми [77; 78].

Вченими розроблено концептуальні засади з дітьми дітей рис 2.4.

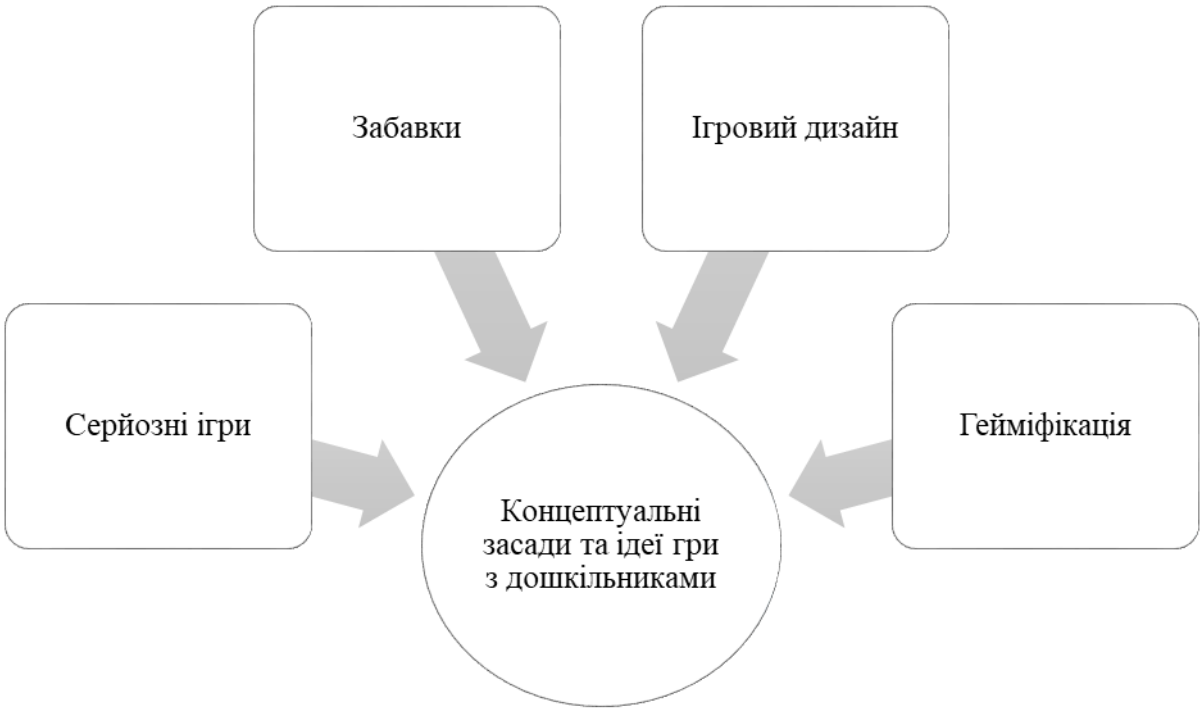

Рисунок 2.4 – Концептуальні засади та ідеї гри з дітьми дошкільного віку

Велику роль у створенні нового ігрового образу відіграє слово. За допомогою слова діти вчаться проявляти свої емоції, думки, а також працювати разом, в одній команді з однолітками. Саме в режисерських іграх особливо велику увагу приділяють слову, тому, що тут дійовими особами виступають іграшки або ляльки, і дитина своїми діями повинна змусити їх говорити та діяти. Це вчить дітей правильно регулювати свою поведінку, стримувати свої

рухи, усвідомлювати свої слова. Коли дитина бере участь в театралізованих іграх вона активно входить в образ героя, з максимальною схожістю перетворюється на нього та проживає його життя [6, с. 59].

На сьогодні актуальною формою впровадження гри є квест. Питанню дослідження квестів як засобу розвитку дітей дошкільного віку присвячені праці науковців:І. Мимренко [49]; О. Миронової [50], І. Сокол [68], О. Стаєнної [70], К. Суятинова [71].

Для подальшого нашого нашого дослідження вважаємо необхідним представити поняття «квест» рис 2.5:

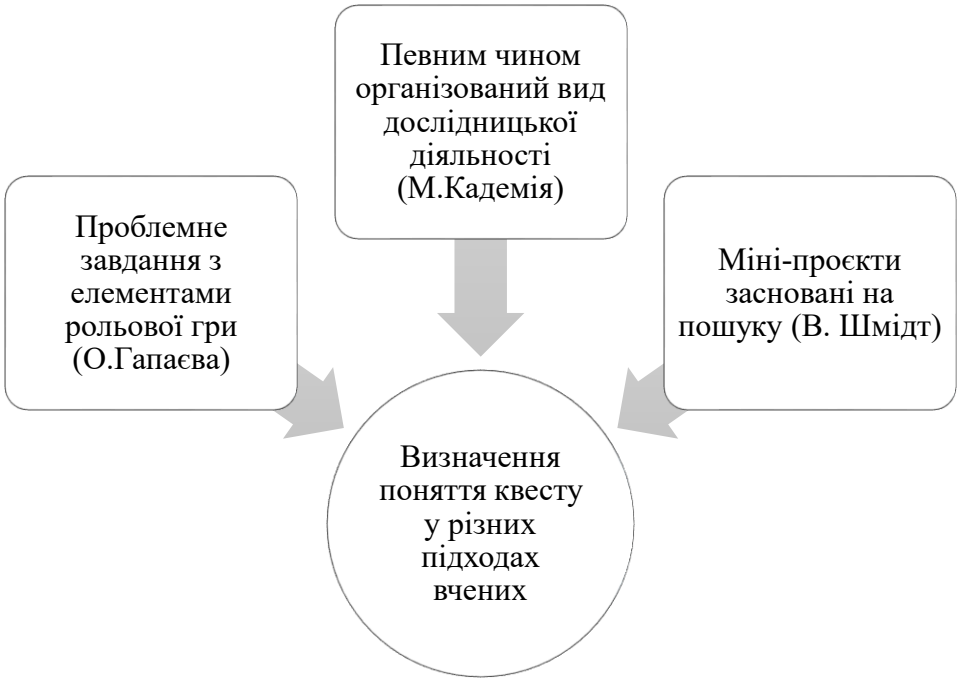

Рисунок 2.5 – Визначення феномену «квест»

Переваги застосування квест-ігор з дітьми дошкільного віку:

1. Висока мотивація та залученість, тобто квест має сюжет (пригода, порятунок героя, пошук скарбів), що перетворює навчання на захопливу гру, так дитина стає активним учасником, а не просто слухачем.

2. Розвиток пізнавальної активності, зауважується, що проблемне навчання: діти вчаться аналізувати ситуацію, шукати вихід із труднощів та приймати рішення.

3. Логіка та мислення (тобто під час квестівдіти розгадують загадки,

ребуси).

4. Соціалізація та командна робота, тобто квест навчає дітей взаємодіяти в групі та домовлятись.

Вчені предсталяють фактори включення онлайн-квестів (ігрових) в освіту з дітьми дошкільного віку рис 2.6

Рисунок 2.6 – Фактори включення онлайн-квестів (ігрових) в освіту з дітьми дошкільного віку

На нашу думку, необхідно вихователям закладів дошкільної освіти враховувати фактори включення квестів в освітній процес.

Запропонуємо принципи впровадження квестів в ЗДО:

– доступності (щоб завдання були зрозумілі для дітей та підходити до дистанційного формату навчання);

– систематичності та послідовності (квести як форма роботи з дітьми дошкільного віку мають впроваджуватись систематично, завдання що пропонуються мають бути послідовними та послідовно ускладнюватись);

– врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку (вихователі маютиь організовувати квести з урахуванням вікових

можливостей дітей, врахування гендерних особливостей, пізнавальних інтересів дітей, завдання відповідно до можливостей дітей мають диференціюватись).

В освітній програмі «Дитина» також зазначається про необхідність впровадження з дітьми сучасних освітніх форм роботи, що передбачає формування необхідних дитині життєвих компетентностей. З урахуванням вище зазначеного, ми підтверджуємо тезу, що на сьогодні необхідно формувати знання вміння і навички дітей з використанням дистанційних форм роботи [25].

Вчені усвоїх дослідженнях квест-гри як ефективної технології з дітьми дошкільного віку визначають його елементи [37]: рис 2.7

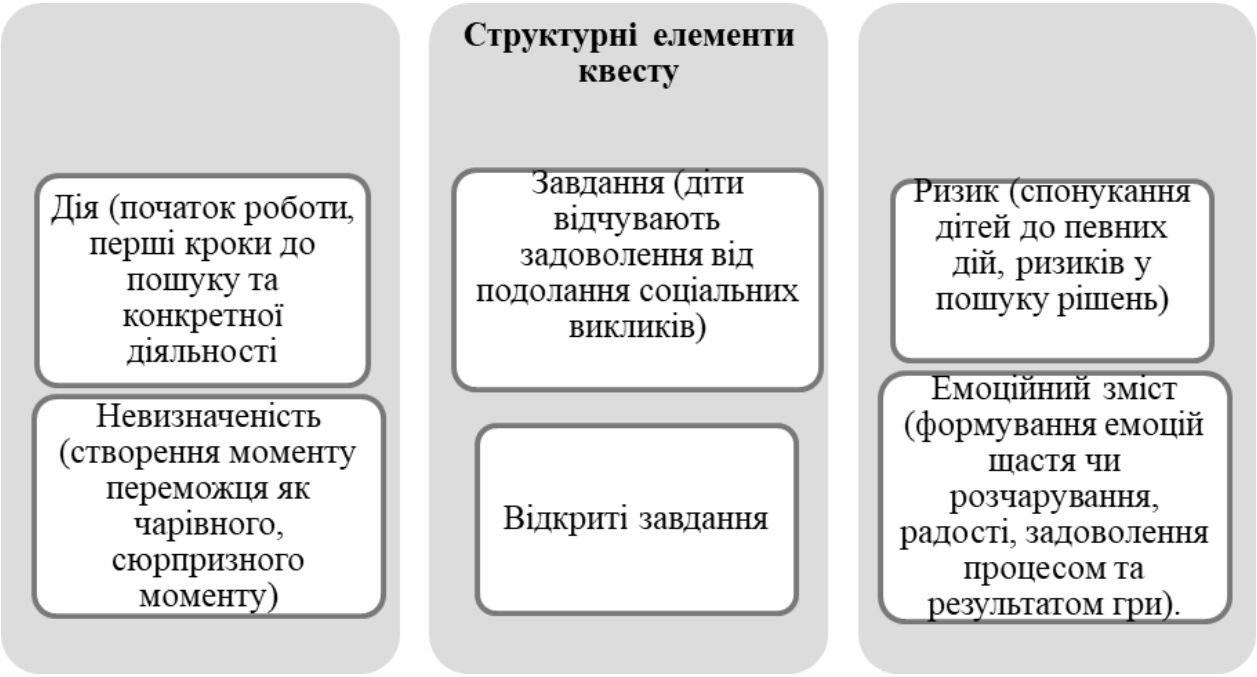

Рисунок 2.7 – Структурні елементи квесту

Аналіз структури квесту свідчить, що ця технологія базується на активній діяльності та розв’язанні проблемних ситуацій, які приносять дитині задоволення від подолання соціальних перешкод. Процес пошуку рішень, генерація ідей та досвід проживання спектру емоцій (від успіху до невдач) сприяють розвитку емоційного інтелекту. Фінальна винагорода чи сюрприз гарантують позитивне підкріплення та стимулюють подальший інтерес до пізнання. З урахуванням сучасних досліджень науковців нами розроблена

структурна модель впровадження дистанційних інтерактивних ігор у роботу з дітьми дошкільного віку у напрямі формуванняґ соціально-комунікативних навичок дошкільників.рис 2.8.

Рисунок 2.8 – Структурно-функціональна модель формування основ безпечної поведінки дошкільників у довкіллі

Вище представлена модель охоплює учасників освітнього процесу (педагоги, батьки, діти дошкільного віку). Модель передбачає ефективний результат її впровадження, а саме сформованість соціально-комунікативних навичок дітей дошкільного віку. Ігри з дітьми дошкільного віку у дистанційному форматі розробляються вихователями за допомогою комп’ютерних технологій, тому вчені онлайн-ігри іноді трактують як

дистанційно- комп’ютерні. Для нашого дослідження вагомим внеском стала праця І. Сокол, яка представила типи онлайн-ігор з дошкільниками [67], рис. 2.9.

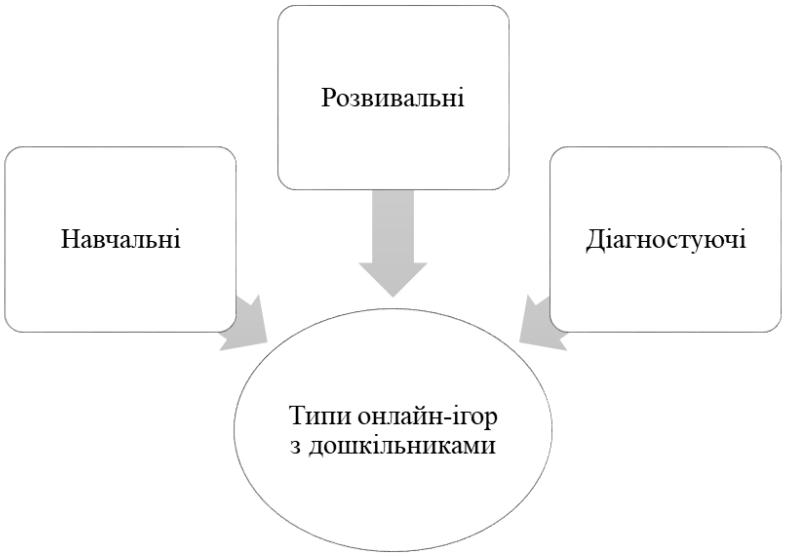

Рисунок 2. 9 – Типи онлайн-ігор з дошкільниками

Онлайн-ігри з дошкільниками вмхователь застосовуж під час зпнять, спостережень, експериментів, морально-етичних бесід та інших видів діяльності. Для нашого дослідження є також важливі елементи дитячих квестів рис 2.10.

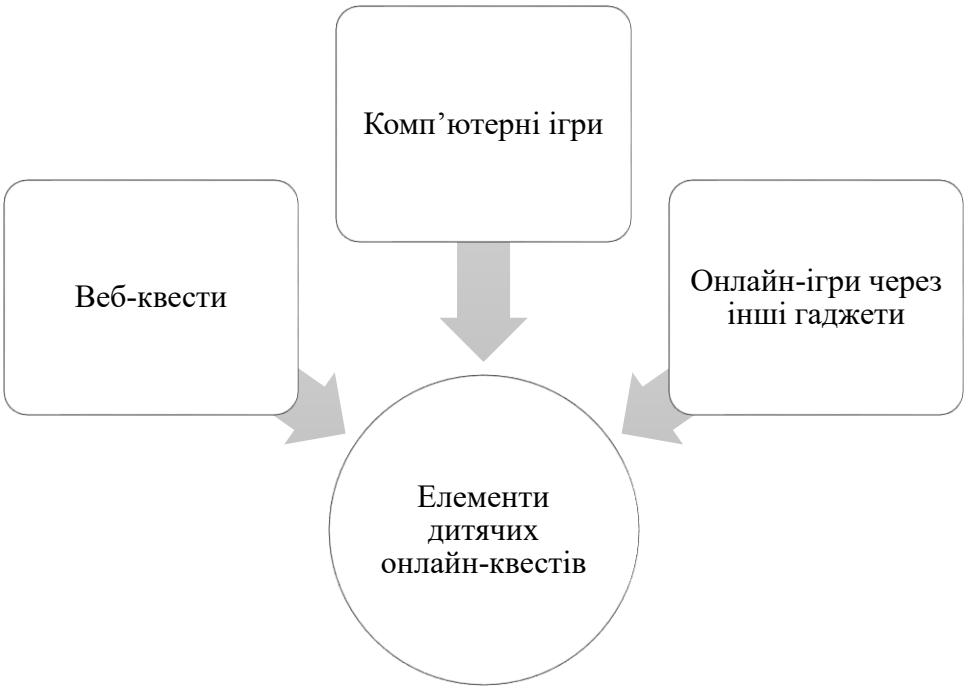

Рисунок 2. 10 – Елементи дитячих онлайн-квестів

Отже, у цьому підрозділі нами представлено гру як засіб формування соціально-комунікативних навичок дітей дошкільного віку. Нами представлено особливості впровадження з діть онлайн-ігор та квестів, визначено і окреслено модель реалізації гри у напрямі формування соціально-комунікативних навичок дошкільників. На нашу думку, у результаті впровадження означеної моделі, буде забезпечений ефективний процес сформованості соціально-комунікативних навичок дошкільників.

2. 3 Програма формування соціально-комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційної освіти

Для ефективного процесу формування соціально-комунікативних навичок дошкільників нами розроблена необхідна програма означеної діяльності для її реалізації в освітній процес закладу дошкільної освіти (Додаток А).

Означена програма містить необхідні складові для формування соціально-комунікативних навичок дітей дошкільного віку. У рамках реалізації засад програми ми запропонували конспекти занять (Додаток Б), дайджест квестів (Додаток В) та картотеку ігор з дошкільниками (Додаток Г).

У рамках впровадження програми вважаємо необхідним окреслити проведення з дітьми дошкільного віку бесід як провідної форми розвитку мовлення.

Успішність та результативність роботи із розповідями з досвіду для формування монологічного мовлення дітей, в першу чергу, залежить від методично грамотної роботи вихователя, окреслимо основні методичні рекомендації для вихователів закладу дошкільної освіти щодо використання розповідей з досвіду у педагогічній практиці.

Насамперед, важливим є, власне, розуміння педагогом важливості розповідей з досвіду. Перш ніж почати використання таких розповідей, вихователі повинні розуміти їхню важливість для розвитку мовлення та

мовленнєвої творчості дітей. Розповіді з досвіду допомагають дітям висловлювати свої думки, враження та почуття у зв'язній формі, часто вони є внутрішнім мотивом до мовленнєвої діяльності, адже діти прагнуть поділитися власними знаннями та досвідом, особливо старші дошкільники, які починають проявляти себе як лідери, демонструють прагнення до самостійності, самореалізації. Використання розповідей з досвіду може також стимулювати творчість дітей, сприяти розвитку їхнього уявлення та фантазії, тому важливо надихати дітей на створення власних історій та ідей.

Важливо також створити сприятливу атмосферу, в якій діти почуваються зручно, вільно спілкуються та діляться своїм досвідом. Цей процес тривалий, він не обмежується лише роботою з розповідями із досвіду, загалом група має бути для старшого дошкільника місцем психологічного комфорту, де дитина може вільно висловлюватися. Педагоги повинні надавати підтримку та заохочення кожному учаснику процесу, тому важливо надавати дітям доступ до різноманітних мовленнєвих моделей, опорних схем тощо, якими вони можуть легко скористатися, якщо виникне така необхідність.

Педагог повинен активно використовувати інтерактивні методики: залучати дітей до обговорення розповідей, аналізу подій та висловлення власних думок та почуттів, що сприяє їхньому розвитку. Важливо використовувати прийоми, такі як групові обговорення, рольові ігри, колективне моделювання ситуацій, театралізовані вистави, що можуть значно розширити можливості дітей для висловлення своїх думок та ідей.

Розповіді з досвіду можуть слугувати важливим інструментом для розвитку мовлення дітей, проте вони не є самодостатніми і потребують пропедевтичної роботи. Вихователі повинні активно працювати над розширенням словникового запасу дітей, розвитком вміння будувати логічну послідовність подій, використанням різноманітних мовних засобів, фонетичною та граматичною правильністю мовлення. Підтримка мовленнєвого розвитку може відбуватися через використання дидактичних вправ, ігор перед побудовою розповіді, у ході таких вправ з вихованцями можна провести роботу

над актуалізацією слів, що використовуватимуться під час розповіді, повторити правила грамотного інтонування власного висловлювання тощо [11, с. 6].

Вихователю слід пам’ятати й про врахування індивідуальних особливостей кожної дитини під час використання розповідей з досвіду. Деякі діти можуть виявляти більший інтерес до певних тем або мати складнощі з висловлюванням думок, тому важливо підходити до кожного з них індивідуально. Наприклад, під час роботи з розповідями з досвіду, вихователі можуть використовувати різноманітні джерела, такі як особистий чи колективний досвід дітей, казки тощо. Важливо надавати дітям можливість ділитися своїм досвідом та враженнями з реальних життєвих ситуацій, таких як поїздки, святкування та інші події, які вони пережили [13, с. 88]. При цьому можна дозволити кожній дитині самостійно обрати тему, що її більше цікавить, що й дозволить реалізувати індивідуальний підхід. Крім того, це допоможе збагатити досвід дітей та розширити їхні знання про навколишній світ.

Важливо аналізувати та оцінювати розповіді дітей з урахуванням їхнього мовленнєвого рівня та індивідуальних можливостей. Педагог може надавати конструктивний фідбек, заохочуючи дітей до подальшого розвитку мовленнєвих навичок. Також важливо стимулювати розвиток критичного мислення та емоційного інтелекту дітей через обговорення розповідей, вираження власних думок та почуттів, щодо почутого, міркувань про думки та почуття героїв оповідання.

Доречно також залучати батьків, родину до процесу створення розповідей з досвіду, наприклад, за допомогою родинних оповідань чи ігор, які сприяють спільному часу проведеному з дітьми та розвитку їхнього мовлення. Запропонуйте батькам проводити таку роботу з дітьми вдома, просіть їх поділитися досвідом перебування в садочку. Можна провести в групі пропедевтичну роботу над мовленням, а також якусь цікаву подію (екскурсію, спостереження, дослід тощо), а батькам надати рекомендації, як стимулювати дитину розказати про побачене в садочку вдома, допомогти їй побудувати розповідь, скорегувати її.

Вихователі повинні постійно працювати над вдосконаленням своєї методики роботи з розповідями з досвіду, враховуючи нові тенденції в освіті та індивідуальні особливості кожної групи.

Особлива увага спрямовується на практичне опанування дітьми засобів виразності. Для того, щоб краще засвоїти, педагоги використовують різні вправи. Вони спрямовані на те, щоб розвивати вміння дитини самостійно використовувати інтонацію та рухи, щоб передати емоції героїв. Також проводиться велика робота над технікою мовлення. Для цього виконують різні вправи, грають ігри, вчать скоромовки та інше [18].

Для кращого розвитку зв'язного мовлення при використанні театралізованих ігор у дітей дошкільного віку потрібно дотримуватися таких вимог:

– постійне та щоденне включення театралізованих ігор до всіх форм педагогічного процесу;

– максимальна активність дітей за участю в іграх;

– обговорення та уточнення прочитаного твору до початку гри;

– співробітництво дітей один з одним та з дорослими при організації театралізованої гри;

– поступове ускладнення змісту тем та сюжетів ігор відповідно до віку та вмінь дітей [24, с. 76].

Для організації театралізованих ігор потрібно проводити розмову з дітьми щодо її змісту. Звертати увагу дитини на героїв та її характер. Використовувати різноманітні твори для проведення ігор. Потрібно залучати дітей, щоб самі або з допомогою дорослих виготовляли атрибути для ігор. Також потрібно проводити спільні заходи з дітьми інших груп та з батьками.

В роботі з дітьми потрібно використовувати різні види діяльності: ознайомлення з художньою літературою, засобами драматизації; перегляд ляльковихвистав та бесід щодо них; ігри драматизації; артикуляційну гімнастику; пальчикові ігри; ігри-перетворення; розігрування знайомих творів (казок, віршиків, байок); постановка інсценувань. Також потрібно

використовувати походи до театру у вихідний день на спектаклі та мюзикли за казками, такими як: «Бременські музиканти», «Кіт у чоботях», «Попелюшка» та інші. Проводяться бесіди переглянутих казок та малювання сюжету казок.

Вже у старших групах діти самі складають, імпровізують, висловлюють своє ставлення до героя, свою думку про те, як краще висловити та показати їх. Використовують інсценування у сюжетно-рольових іграх. Дуже добре грати з дітьми в такі театралізовані ігри, як: «Відгадай загадану казку», «Зміни кінець», «Розклади та розкажи казку», «У світі казок», «Придумай казку» та багато інших [20, с. 62].

Для того, щоб допомогти дітям розкрити свої можливості, можна з ними проводити міні-етюди та ігри-пантоміми, які націлені на оволодіння дітьми засобами образної виразності:

– інтонація – дітям пропонується вимовляти слова та речення з різною інтонацією, наприклад, питання, прохання, подив, смуток, страх;

– поза – пропонується пограти в ігри «Відгадай фігуру», «Море хвилюється раз»;

– жести – дітям пропонується жестом показати стани: «Я обпікся», «На вулиці холодно»;

– міміка – удосконалюються вміння дітей розпізнавати настрій та емоційний стан за виразом обличчя, за допомогою очей, брів, губ. Для цього пропонуються дітям гри та вправи: «Я розлютився», «Зобрази настрій», «Здогадайся, хто я».

– пантоміміка – поєднання пластичних поз, жестів, міміки. Тут пропонуються дітям ситуації: «Страшний звір», «Зобрази героя» [20].

Для ускладнення дітям радимо запропонувати зобразити за допомогою засобів образної виразності епізоди з казок та байок: «Зайчикова хатинка», «Колобок», «Бабка та мураха» та інші.

Велику увагу потрібно приділяти для вигадування та розповіді казок, складання описових оповідань. У драматизації та інсценуванні потрібно приділяти більше уваги передачі слів автора. Для цього дітям можна

запропонувати ігри: «У світі казок», «Вибери початок», «Придумай казку», «Розкажи казку». Також широко використовувати ігри інсценування, драматизації, постановки казок за бажанням дітей, дітям потрібно проп

Отже, нами представлено особливосты програми формування соцыально-комуныкативних навичок дытей дошкыльного выку, яка вміщує і методичні рекомендації для вихователів закладу дошкільної освіти щодо використання розповідей з досвіду у педагогічній практиці покликані сприяти не лише формуванню мовленнєвої компетентності, а й розвитку творчого мислення, емоційного інтелекту та самостійності дитини. Вихователь повинен якісно проводити пропедевтичну роботу (збагачувати колективний та особистий досвід дітей, проводити роботу над розвитком мовлення), методично грамотно організовувати створення дітьми власних розповідей із досвіду (надавати за необхідності опорні схеми, допомагати додатковими питаннями, використовувати цікаві інтерактивні методи й прийоми роботи тощо), залучати батьківську спільноту до такої роботи через надання детальних, зрозумілих вказівок та консультацій. На нашу думку, реалізація означеної програми з дітьми дошкільного віку зумовлює ефективний процес формування соціально-комунікативних навичок дошкільників.

ВИСНОВКИ

У дослідженні нами представлено актуальність формування соціально-комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку засобами гри з урахуванням дистанційного навчання. Проблему проаналізовано у науковому дискурсі провідних вчених, доведено, що означене питання потребує подальших глибоки наукових досліджень та доробок.

З урахуванням праць науковців у роботі представлені трактування понять «соціально-комунікативні навички», «комунікативні навички». Представлено складові комунікативної та соціальної компетентності дошкільників, як важливого елементу формування всебічно-розвиненої особистості дитини. Розкрито основні компетентності дитини дошкільного віку та їх змістовні складові.

У роботі представлено етапи формування соціально-комунікативних навичок дітей дошкільного віку, розкрито особливості діалогічного та монологічного мовлення за віковими періодами.

Монологічне мовлення є особливим і складним видом мовленнєвої діяльності, що має комунікативне спрямування. Характерними його рисами є розгорнутість висловлювань, складні синтаксичні конструкції, чітке граматичне оформлення зв’язності та використання різних інтонаційних засобів виразності. Розвиток монологічного мовлення у дошкільників є важливим етапом їхнього розвитку. Особливості цього процесу наступні: поступовий розвиток, застосування ігрових та творчих методів, створення комунікативного середовища та використання різноманітних педагогічних підходів. Це сприяє розвитку вмінь самовираження та комунікації у дітей.

Розвиток зв’язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку відбувається динамічно. На цьому етапі діти оволодівають складнішими мовними конструкціями та проявляють здатність до ефективного спілкування як з ровесниками, так і з дорослими. Розвиток мовлення в цьому віці відіграє

важливу роль у формуванні комунікативних вмінь та когнітивних здібностей дитини, і цей процес залежить від впливу педагогів, використання різноманітних методів і прийомів, а також систематичної та цілеспрямованої роботи вихователів та батьків. Важливим чинником у розвитку зв'язного мовлення також є соціальне середовище, в якому дитина зростає. Одним із дієвих засобів розвитку монологічного мовлення є використання розповідей із досвіду дітей.

У дослідженні представлено педагогічні умови використання розповідей із досвіду дітей наступні: створення сприятливого навчального середовища через заохочення дітей, їх підтримку, наявність зворотного зв'язку з боку вихователя; застосування цікавих та інтерактивних методик (розповідь за планом, зразок розповіді від вихователя, колективна розповідь, моделювання, ілюстрування, театралізації); уважний відбір матеріалу для розповідей і врахування індивідуальних особливостей кожного учня.

Навчальний процес повинен бути комплексним, з використанням різноманітних методів і прийомів, що сприяють не лише розвитку мовлення, але й критичного мислення та емоційного інтелекту. Цей підхід сприяє формуванню в учнів навичок правильного структурування мовлення, розширенню словникового запасу, а також умінню самостійно та виразно висловлювати свої думки та почуття.

Проведений аналіз лінгводидактичних, психолого-педагогічних та методичних вимог до розповідей із досвіду як інструменту розвитку монологічного мовлення, дозволив нам сформулювати методичні рекомендації для вихователів, що спрямовані на сприяння не лише розвитку мовленнєвої вправності, а й на стимулювання творчого мислення, емоційного інтелекту та самостійності дитини. Вихователі повинні ефективно проводити підготовчу роботу, що включає збагачення загального та особистого досвіду дітей та розвиток мовлення. Також вони повинні організовувати процес створення власних розповідей дітьми з використанням опорних схем, додаткових питань і цікавих інтерактивних методів. Батьківська спільнота також має бути включена

у цю роботу, шляхом надання їм детальних і зрозумілих інструкцій та консультацій для проведення такої роботи вдома.

У роботі охарактеризовано особливості навчання дітей у форматі дистанційної освіти, представлено основні форми роботи з дошкільниками (онлайн-заняття; онлайн-ігри; веб-квести; дистанційні бесіди; онлайн-театралізація тощо), переваги та недоліки дистанційної освіти. Нами окреслено технологію квесту як провідної в роботі з дітьми в онлайн-форматі. Представлено типи квестів, переваги та особливості застосування онлай-ігор з дошкільниками, їх типи та структурні елементи.

Робота містить завдання дослідження та визначені нами рівні (високий, достатній, середній, низький) та показники сформованості соціально-комунікативних навичок дошкільників. Нами проведено констатувальний етап педагогічного експерименту у якому задопомогою запитань, визначених ігор, моделювання ситуацій нами прохавоно результати, за якими ми дійшли висновку, що на сьогодні необхідно формсувати навички комунікативні дітей, це питання потребує уваги педагогів та науковців.

Доведено, що гра є засобом ефективним для формування соціально-комунікативних напвичок дошкільників з урахуванням дистанційного навчання, розроблено модель реалізації онлайн-ігор з дітьми у нпапрямі мовленнєвого розвитку.

Нами розроблено і представлено програму формування соціально-комунікативних навичок дошкільників у дистанційному форматі навчання, окреслено принципи та концептуальні засади, зміст її впровадження в практику роботи закладу дошкільної освіти.

Отже дослідження проведене, мету роботи досягнуто.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Айзенбарт М. М. Формування соціально-комунікативної компетенції старших дошкільників крізь призму ігрової діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Вип. 29. С. 417-422.
2. Атамась М. С. Організація дистанційного навчання у закладі дошкільної освіти. *Імідж сучасного педагога*. 2023. № 1 (208). С. 81-84.
3. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція : наказ Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2021 р. № 33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Baz ovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення 12.01.2025).
4. Баранець І. В. Формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією : дис. д-ра філос. : 016. Київ, 2022. 309 с.
5. Березовчук А. Сутність та особливості формування соціальної компетентності в дітей старшого дошкільного віку. *Впровадження сучасних технологій в процесі забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіт*и. 2021. № 1. С. 3-7.
6. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / за заг. ред. О. В. Низковської. Тернопіль : Мандрівець, 2022. 216 с.
7. Бінюк А. Дидактична гра як метод навчання. *Дошкільна освіта: теорія, методика, інновації*: матер. V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 26 вер. 2022 р.). Луцьк : [б. в.], 2022. С. 27–31.
8. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика : Теорія і практика. Запоріжжя : Просвіта, 2000. 216 с.
9. Богуш А. М., Ільченко В. Р. Довкілля. Для дітей дошкільного віку : у 2-х

част. Полтава, 2014. 344 с.

10. Богуш А., Гавриш Н. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі. Підручник для ВНЗ. Киїів : Видавничій Дім «Слово», 2010. 408 с
11. Бондаренко Н. Г. Організація дистанційного навчання через проєктну діяльність в закладі дошкільної освіти. *Бібліотека методичних матеріалів.* URL: https://naurok.com.ua/organizaciya-distanciynogo-navchannya-cherez-proktnu-diyalnist-v-zakladi-doshkilno-osviti-345775.html.
12. Бондаренко Т. Особливості розвитку комунікативних умінь у дітей старшого дошкільного віку. *Актуальні проблеми дошкільної освіти: теорія та практика* : матеріали IV Всеукр. конф. здобувачів вищої освіти і молодих учених (м. Одеса, 5 лист. 2024 р.). Одеса, 2024. Вип. IV. С. 13-18.
13. Брушневська І. М., Рібцун Ю. В. Комунікативний компонент мовленнєвої діяльності у дітей : діагностичний комплекс. Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2020. 144 с.
14. Вахняк Н. В. Дистанційний формат взаємодії закладу дошкільної освіти із сім'єю в контексті соціально-громадянської компетентності дошкільників. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2023. № 2. С.°86-93.
15. Вашуленко М. Мовленнєвий розвиток дошкільників – запорука їхньої наступної успішності. *Дитячий садок*. 2004. № 20. С. 10-13.
16. Витоки мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку : Програма та методичні рекомендації / укл. А. М. Богуш. Одеса : Маяк, 1999. 88 с.
17. Вовк Л. П. Словник навчально-педагогічних понять і термінів : методичний посібник / укл. Л. П. Вовк, Г. Д. Панченко, О. С. Падалка та ін. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2001. 83 с.
18. Гладченко О., Ратушняк Т., Беспарточна О. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології для забезпечення якісного дистанційного навчання. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2022. №°2. С. 76-91.
19. Гончаренко А. М. Розвиток мовленнєвої компетентності старших

дошкільників : навч.- метод. посіб. до Базової прогр. розв. дитини дошк. віку «Я у Світі». Київ : Світич, 2018. 160 с.

20. Гончаренко С. Укра]нський педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 317 с.
21. Гончарова-Горянська М. В. Соціальна компетентність дошкільнят : поняття, зміст, формування в сучасних навчальних закладах. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2006. Вип. 2. С. 219- 226.
22. Гуріна З. В. Соціально-психологічні особливості розвитку особистості на етапі дошкільного дитинства. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету*. 2009. Вип. 74. Т. 1. С. 141-145.
23. Денисенко О. І. Розвиток навичок комунікабельності у дітей дошкільного віку. Черкаси : ЧОІПОПП ЧОР, 2012. 32 с.
24. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження / упоряд.: О. Г. Косенчук, І. М. Новик, О. А. Венгловська, Л. В. Куземко. Харків : Вид-во «Ранок», 2021. 240 с.
25. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / ред. Г. В. Бєлєнька та ін. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
26. Дичківська І., Пониманська Т. Монтессорі : теорія і технологія. Київ : Слово, 2006. 304 с.
27. Дмитрук Л. Особливості українського мовленнєвого етикету. *Науковий вісник МНУ імені В.О.Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2016. № 1 (52). С.273-277.
28. Євпак К. О. Психологічні передумови формування комунікативних навичок у старшому дошкільному віці. *Актуальні проблеми початкової освіти : теорія і практика* : матеріали Всеукр. з міжнар. участю наук.-практ. конф. (м. Житомир, 24 жовт. 2023 р.). Житомир, 2023. С. 116-120.
29. Ємчик О. Дистанційні форми роботи закладу дошкільної роботи закладу дошкільної освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 34. Т. 1. С. 265-269.
30. Жеребцова Н. Формування комунікативної компетенції дітей дошкільного

віку: методи інтерактивної взаємодії. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2014. № 2. С. 4-9.

31. Захарова Н. М. Соціально-педагогічна робота в дошкільному навчальному закладі : навчальний посібник. Мелітополь : Видавничий будинок ММД, 2012. 133 с.
32. Захарова Н. М. Соціально-педагогічний супровід первинної соціалізації дитини. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2010. Вип. 2. С. 123-129.
33. Захарова Т. А. Соціалізація дошкільника як чинник розвитку компетентності майбутньої особистості. *Молодий вчений*. 2015. № 5 (20). URL: http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/5/106.pdf (дата звернення 17.09.20250
34. Зімакова Л., Тупиця О., Жданюк Л. Дистанційне навчання дітей дошкільного віку на засадах партнерської педагогіки під час воєнного стану. *Педагогічні науки*. 2022. №°79. С.°92-100. URL: http://pednauki.pnpu.edu.ua/article/view/264557/260995.(дата звернення 16.08.2025)
35. Капська А. Й. Соціальна педагогіка : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2003. 256 с.
36. Карнаух Л., Авраменко О. Теоретичні та методичні засади формування соціальної компетентності старших дошкільників в умовах сучасного соціуму. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2019. Вип. 4. С. 90–96.
37. Квест-гра – сучасний підхід в організації освітнього процесу в ЗДО. URL: https://vseosvita.ua/library/kvest-gra-sucasnij-pidhid-v-organizaciiosvitnogo-procesu-v-zdo-158423.htm (дата звернення 18.04.2025).
38. Кисла О. П. Сучасні стратегії розвитку соціально-комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями. *Перспективи та інновації науки*. 2025. № 12 (58). С. 846-859.
39. Колоди О. Б. Сучасні підходи до вивчення мовленнєвої діяльності. *Педагогіка і психологія*. 2004. № 4. С. 17-20.

40. Кононко О. Л. Виховуємо соціально компетентного дошкільника : навч. метод. посіб. до Базової прогр. розв. дитини дошк. віку «Я у Світі». Київ°: Світич, 2009. 201 с.
41. Косельчук О. Дошкільна освіта в Україні : нові реалії та перспективи. *Педагогічні науки*. 2022. № 79. С. 151-155
42. Косенчук О., Новик І. Організація діяльності закладів дошкільної освіти в період пандемії. *Дошкільне виховання*. 2020. № 9. С. 17-21. URL: https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2020/09/dv_2020 09_kosenchuk_olga_novyk_iryna.pdf. (дата звернення 16.03.2025)
43. Косенчук О. Дитина в соціумі. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2021. № 4. С. 3–8.
44. Кузьменко В. Соціальна компетентність дошкільнят: особливості, показники та шляхи розвитку. *Дошкільне виховання*. 2011. № 9. С. 15-20.
45. Кухаренко В. М. Дистанційне навчання. *Енциклопедичне видання : навч.-метод. посіб.* Київ : «Комп'ютер», 2007. 127 с.
46. Листопад М. В. Формування комунікативних умінь у дітей старшого дошкільного віку засобами гри-драматизації. *Педагогічні науки*. 2017. Т. 1. С. 98-102.
47. Ляхоцька Л. Педагогічна взаємодія закладу дошкільної освіти і сім'ї із застосуванням цифрових технологій у процесі дистанційного навчання. *Нова педагогічна думка*. 2021. № 1 (105). С. 110-114.
48. Машкіна Л. А., Зданевич Л. В. Соціально-педагогічний патронат у системі дошкільної освіти : монографія. Хмельницький : ХГПА, 2008. 232 с.
49. Мимренко І. Квест-гра «Подорож у місто Безпечне». URL: https:// .com/kvest-gra-podorozh-u-misto-bezpechne/ (дата звернення 13.05.2025).
50. Миронова О. Використання квест-технології в освітньому процесі в ЗДО. URL: https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-kvest-tehnologii-vosvitnomu-procesi-v-zdo-398303.html (дата звернення 28.03.2025).
51. Михальська С. А. Чинники та критерії комунікативно-мовленнєвого розвитку дошкільника. *Проблеми сучасної психології*. 2010. Вип. 9. С. 107-

119.

52. Міхнова. Д. Формування соціально-комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного середовища. *Дошкільна та спеціальна освіта в умовах модернізації: проблеми, інновації, перспективи*: матеріали Всеукр. студ. конф. (м. Івано-Франківськ, 30 трав. 2025 р.). Івано-Франківськ, 2025, 2025. С. 183-185
53. Найда Р. Г. До проблеми формування життєвої компетентності дитини в дошкільному закладі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка.* Педагогічні науки. 2016. Вип. 2. С. 86–90.
54. Нуралієва Л. М., Сиволоцька Л. М., Наливайко О. О. Концепція набуття комунікативних навичок у процесі дистанційного та очного навчання в умовах надзвичайних ситуацій. *Наука та освіта в дослідженнях молодих учених* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. для студ., аспірантів, докторантів, молод. учених, (м. Харків, 19 трав. 2022 р.). Харків, 2022. С. 32-34.
55. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: навчально-методичний посібник / за ред.. Т. С. Тарасенко. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. 320 с.
56. Острянко Т. С. Соціально-педагогічна діяльність у дошкільних закладах освіти : навч.-метод. посіб. Чернігів : ЧНПУ, 2013. 58 с.
57. Пенькова О. Розвиток мовлення у дітей. *Психолог*. 2005. № 42. С. 13-19.
58. Поніманська Т. І. Формування соціальної компетентності дитини. *Нова педагогічна думка*. 1998. № 2. С. 91-95.
59. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка. Киїів : «Академвидав», 2015. 448 с.
60. Про дошкільну освіту : Закон України : від 06.06.2024 р. № 3788-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text. (дата звернення 19.05.2025)
61. Програма «Українське дошкілля»: програма розвитку дитини дошкільного віку / за ред. О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 264 с.

62. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / упоряд. О. Л. Кононко. 3-тє вид., випр. Київ : Світич, 2019. 430 с.
63. Рабаданова Л. В. Модернізація дошкільної освіти в контексті впровадження та розвитку дистанційної форми навчання. *Дошкільна педагогіка*. 2022. Вип. 51. Т. 2. С. 180-186.
64. Рогальська І. П. Соціалізація особистості у дошкільному дитинстві : сутність, специфіка, супровід : монографія. Київ : Міленіум, 2008. 400 с.
65. Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. *Вікова психологія : навч. посіб.* Київ : Наукова думка, 2012. 376 с.
66. Склярова Г. С. Розвиток соціальних навичок у дітей з інвалідністю. *Актуальні проблеми досліджень у галузі соціальної педагогіки і соціальної роботи* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. здобувачів вищ. освіти (м. Харків, 19 трав. 2023 р.). Харків, 2023. С. 183-184.
67. Сокол І. М. Квест як сучасна інноваційна технологія навчання. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. Вип. 7. Рівне : РДГУ, 2013. С 168–171.
68. Сокол І. Н. Класифікація квестів. *Молодий вчений*. № 2. 2014. С. 138–140.
69. Сохань Л., Єрмакова І. Життєва компетентність у технології життєздатності. *Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство : науково-методичний збірник*. Київ : Контекст, 2000. 672 с.
70. Стаєнна О. Квест-технологія: гра, пошук, дослідження : про методичні особливості організації квестів у закладі дошкільної освіти. *Дошкільне виховання.* 2019. № 7. С. 3–6.
71. Суятинова К. Є. Вебквест як засіб формування цифрової та комунікативної компетентностей у старших дошкільників. *Психолого- педагогічні проблеми сучасної школи.* 2024 № 2. http://ppsh.udpu.edu.ua/article/view/315018. (дата звернення 16.10.2025).
72. Таран А. Формування соціально-комунікативних навичок дітей дошкільного віку в сучасних умовах ЗДО. *Актуальні проблеми дошкільної освіти* : матеріали доп. учасників наук.-практ. студ. конф. (м. Харків, 18 жовт. 2024

р.). Харків, 2024. С. 42.

73. Тарарак Н., Шевченко Н. Умови формування комунікативних умінь і навичок у дітей старшого дошкільного віку. *Grail of Science*. 2024. № 36. DOI: https://doi.org/10.36074/grail-of-science.16.02.2024.067.
74. Торбенко І. М. Формування комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку за допомогою ігрової діяльності : методичний посібник. URL: https://vseosvita.ua/library/metodychnyi-posibnyk-formuvannia-komunikatyvnykh-navychok-u-ditei-starshoho-doshkilnoho-viku-za-dopomohoiu-ihrovoi-diialnosti-625840.html.(дата звернення 10.05.2025)
75. Тукач І. І. Формування соціального досвіду дитини дошкільного віку : історико-педагогічний аналіз. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2014. № 5. С. 125-129.
76. My First Baby Games / Public Domain. URL: https://www.harpercollins.com/products/my-firstbaby-games-public-domain? Variant =32117650227234 (дата звернення: 02.10.2025).
77. Linda D. Smart Pedagogy of Game-based Learning. Riga : Springer Nature B.V., 2021. 238 p.
78. Opie I., Opie P. Children’s Games in Street and Playground. Oxford, MA : Oxford University Press, 2013. 464 p. URL: https://www.amazon.com/Childrens-Games-Street-Playground-Iona/dp/1782500324 (дата звернення: 02.10.2025).
79. Pyle A., Danniels E. A continuum of play-based learning: The role of the teacher in play-based pedagogy and the fear of hijacking play. *Early Education and Development.* 2017. № 28 (3). P. 274–289.
80. Zosh J. M., Hopkins E. J., Jensen H., Liu C., Neale D., Hirsh-Pasek K., Solis S. L., Whitebread D. Learning through play : A review of the evidence. White paper. The LEGO Foundatoin, 2017. 40 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

ПРОГРАМА
формування соціально-комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційної освіти

Пояснювальна записка.

В умовах 2026 року дистанційна форма навчання стала невід'ємною частиною освітнього процесу. Для дітей старшого дошкільного віку (5–6 років) соціалізація є провідною лінією розвитку, проте обмеження фізичних контактів створює ризики «цифрової ізоляції». Програма спрямована на подолання бар'єрів у спілкуванні через екран, навчання дітей культурі віртуальної взаємодії та збереження емоційного інтелекту в цифровому середовищі. Систематичні заняття з дитиною з розвитку мовлення – запорука її всебічного розвитку та успішної підготовки до шкільного навчання.

Саме тому виникла необхідність створення програми формування соціально-комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційної освіти. Ця програма розрахована на розвиток творчої уяви, креативного мислення за допомогою дидактичних ігор, вправ та поглиблену роботу з різноманітними матеріалами, інструментами, способами та прийомами необхідними для роботи з папером, солоним тістом, природним та покидьковим матеріалами. Отримані вироби – це панно, іграшки, предмети побуту та подарунки-сувеніри.

Мета програми: формування в дітей старшого дошкільного віку системи навичок конструктивного спілкування, здатності до емпатії, співпраці та розв'язання конфліктів за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

Основні завдання:

– Когнітивні: ознайомити з правилами цифрового етикету (нетикету) та засобами виразності (міміка, жести, інтонація) у відеоформаті.

– Розвивальні: розвивати вміння ініціювати діалог, слухати співрозмовника та працювати в малих групах у віртуальних сесійних залах.

– Виховні: виховувати почуття відповідальності, толерантності та навички безпечної поведінки в інтернеті.

– Корекційні: знижувати рівень тривожності під час онлайн-взаємодії.

Цільова група: Діти 5–6(7) років, педагоги закладу дошкільної освіти, батьки.

Структура та зміст програми

Програма розрахована на два місяці занять (зазвичай 1–2 рази на тиждень) тривалістю не більше 20–25 хвилин (згідно з санітарними нормами 2025 р.).

Блоки програми:

– «Я та мій екран»: знайомство з інструментами зв'язку, подолання страху перед камерою;

– «Емоції онлайн»: розпізнавання настрою за виразом обличчя на екрані, використання емодзі як допоміжних засобів.

– «Ми – команда»: групові ігри, квести та спільні творчі проєкти в дистанційному режимі.

– «Цифрова ввічливість»: правила мікрофона, черговість у розмові, повага до простору іншого.

Методи та форми роботи:

1. Інтерактивні ігри: «Вгадай емоцію», «Передай усмішку через камеру», «Спільне малювання на віртуальній дошці».

2. Метод проєктів: створення коротких відеопривітань або спільних цифрових колажів.

3. Кооперативне навчання: Робота в парах у «breakout rooms».

4. Психогімнастика: Вправи на зняття напруги очей та м'язів.

Поради щодо організації роботи вихователя у напрямі формування

соціально-комунікативних навичок дітей дошкільного віку:

– проводити бесіди, які розширюють навколишній світ дошкільників та орієнтують їх у навколишньому світі;

– використовувати різноманітні дидактичні, розвивальні ігри спрямовані на розвиток уяви, фантазії та креативного мислення;

– використовувати ІКТ (презентації, фільми, ігри, музика);

– створювати умови для дослідів та спостережень, які сприяють виявленню властивостей матеріалів, мовленнєвому самовираженню дітей дошкільного віку;

– впроваджувати ігровий та діяльнісний підхід з дітьми дошкільного віку;

– організовувати практичну роботу дошкільників за принципом поступового ускладнення від знайомих знань та вмінь до оволодівання нових, розвиваючи їх аналітичні, конструктивні мовленнєві та творчі здібності;

– планувати роботу таким чином, щоб постійно удосконалювати вміння дітей, заохочувати їх самостійно, творчо використовувати набуті знання та вміння, виховувати впевненість у власних силах;

– створювати атмосферу радості та успіху від навчання.

Робота з батьками:

– залучення батьків до спільної творчості з дітьми шляхом спільних заходів, організації вікторин, ігор та розваг тощо;

– проведення систематичних відкритих занять, вистав театралізованої діяльності дошкільників;

– проведення консультативно-роз’яснювальної роботи, педагогізація знань батьків;

– проведення дня відкритих дверей, майстер-класів;

– проведення анкетування за результатами проведення заходів, що передбачені програмою;

– організація батьківських зюорів.

Очікувані результати

У результаты впровадження програми діти дошкільного віку мають

вміти:

– вільно вступати в діалог під час відеоконференцій;

– висловлювати власні почуття та розуміти емоційний стан однолітків за візуальними та звуковими ознаками;

– дотримуватися черговості у спілкуванні, не перебиваючи інших;

– співпрацювати з іншими дітьми для досягнення спільної мети в онлайн-іграх чи завданнях;

Ресурсне забезпечення:

– платформи для відеозв’язку (Zoom, Google Meet, Microsoft Teams);

– інтерактивні онлайн-сервіси (Padlet, Miro, LearningApps);

– методичний кейс (відеоінструкції для батьків, картки-символи).

Додаток Б

Конспект заняття з розвитку мовлення для дітей старшого дошкільного віку

Тема: Складання розповіді за зразком вихователя

Мета:

– зв’язне мовлення: вчити дітей складати розповідь від 1-ї особи за зразком вихователя і структурно-синтаксичною схемою;

– граматика: стимулювати вживання повних речень;закріплювати вміння будувати прості та складні речення зі сполучником і, вживати іменники з прийменниками (від,на,до);

– словник: активізувати словник дітей словами-ознаками предметів(золотаві,помаранчеві,багряні),узагальнюючими словами(різнокольорові, барвисті, різнобарвні);

– виховувати інтерес до природного довкілля,бажання допомагати іншим.

Обладнання: засушене листя у вазах,підставках,відеозапис розповіді листочка, пеньочки з предметними картинками для роботи в групах, їжачок.

Хід заняття:

1. Ігровий момент:група прикрашена різнобарвним листям у вазах,підставках.

– В.:Дітки,подивіться навкруги,хто це побував у нашій групі й так її прикрасив?

Осінь в гості завітала,

Всі листочки пофарбувала.

2. Мовна гра «Якого кольору листочки?»

– В.:Якими кольорами Осінь розфарбувала листочки?(Жовті,золотаві,червоні,багряні)

– В.:А як сказати одним словом,які листочки?(Різнокольорові,різнобарвні,барвисті)

3. Дихальна вправа «Вітер-вітерець»

– В.:А коли дме осінній вітерець,листочки вміють шелестіти (короткий вдих-короткий видих,короткий вдих-глибокий видих,глибокий вдих-глибокий видих)

4. Артикуляційна гімнастика.

В.: А наш язичок схожий на листочок? Він вирішив перевірити,яка сьогодні осіння погода?(Спочатку визирнув кінчик язичка з будиночка,потім весь,подивився вгору на небо,вниз на землю,вліво,вправо та й прицмокнув,зрадівши гарній погоді)

5. Промовляння чистомовки.

В.:Язичок хоче нам допомогти чітко і виразно розповісти віршик про красу осінньої природи.

Ах-ах-ах–в парках і садочках,

Ви-ви-ви–на доріжки й трави,

Ки-ки-ки–падають листочки,

Ві-ві-ві–буро-золотаві.

6. Відеозапис розповіді осіннього листочка:

«Я золотий осінній листочок.Я жив на високому клені.Мене зірвав стрімкий вітер.Я довго мандрував,доки не потрапив до лісу.Там я зустрівся з лісовими листочками.Ми потоваришували і разом утеплили мурашник на зиму.»

7. Бесіда за змістом:

– Якого кольору був листочок?

– На якому дереві жив?

– Хто його зірвав?

– Куди потрапив?Кого зустрів?

– Кому допоміг?

8. Дидактична гра «Якби я був листочком…»Робота в парах за предметними картинками(на пеньочках):

– На якому дереві хотів би жити?

– Куди хотів би полетіти?

– З ким зустрітися і кому допомогти?

9. Фізкультхвилинка з листочками

Жовта осінь тут ходила,

На листочки нас перетворила:

Жовті та багряні,червоні,золотаві.

На деревах шелестять:ш-ш-ш

І за вітерцем летять.

Покружляли,полетіли і на землю тихо сіли.

10. Обговорення структурно-синтаксичної схеми розповіді (де жив листочок? куди заніс його вітерець? з ким зустрівся листочок? кому допоміг?)

11. Складання розповіді дітьми (4-5 дит.)

12. Підсумок

– Діти! Що ви сьогодні складали? Від чийого імені вели розповідь? Куди подорожували? Кому допомагали? Що запам’яталось? Тож давайте нашими листочками вкриємо і зігріємо їжачка у нашій групі.

Додаток В

«Дайджест квестів» для дітей дошкільного віку у рамках організації дистанційної освіти

Квести спрямовані на формування соціально-комунікативних навичок дітей дошкільного віку, орієнтовані на проведення у дистанційному форматі з дітьми.

Назва квесту, опис	Зображення презентації квесту
«Країна безпеки» Квест спрямований на закріплення знань дітей про правила безпечної поведінки вдома, на дорозі, загалом у довкіллі. Передбачає зупинки із логічними, мовленнєвими завданнями.	
«Подорож країною знань» Квест спрямований на закріплення знань дітей про оточуюче довкілля, розвиток вміння висловлювати власну думку, давати відповідь на відкриті запитання, використовувати засоби мовленнєвого	

самовираження. Передбачає зупинки із логічними, мовленнєвими завданнями, цікавинками та призами на кожній зупинці.	
«Відпочиваємо на природі» Квест спрямований на закріплення знань дітей про природне довкілля. Передбачає зупинки із логічними завданнями, іграми, загадками, завданнями із застосуванням мнемотехніки, скоромовками, призами для дошкільників.	

Додаток Г

Картотека ігор мовленнєвого розвитку дітей та формування соціально-комунікативних навичок

1. «Знайди картинці місце»

Мета: вчити дотримуватися послідовності ходу дії. Формувати вміння складати розповідь по картинках з послідовним розвитком подій.

Матеріал: набори серійних картинок для викладання.

Хід гри

Перед дитиною викладають серію картинок, але одну картинку не поміщають в ряд, а дають дитині завдання знайти їй потрібне місце. Після цього просять дитину скласти розповідь по відновленій серії картинок.

2. «Де початок оповідання?»

Мета: вчити передавати правильну тимчасову і логічну послідовність розповіді за допомогою серійних картинок.

Матеріал: серія сюжетних картинок.

Хід гри

Дитині пропонується скласти розповідь. Спираючись на картинки. Картинки служать своєрідним планом розповіді, дозволяють точно передати сюжет, від початку до кінця. По кожній картинці дитина складає одне речення і разом вони з'єднуються в зв'язну розповідь.

3. Яка картинка не потрібна?»

Мета: вчити знаходити зайві для даного оповідання деталі.

Хід гри

Перед дитиною викладають серію картинок в правильній послідовності, але одну картинку беруть з іншого набору. Дитина повинна знайти непотрібну картинку, прибрати її, а потім скласти розповідь.

4. «Склади два оповідання»

Мета: вчити розрізняти сюжети різних оповідань.

Хід гри

Перед дитиною кладуть упереміш два набори серійних картинок і просять викласти відразу дві серії, а потім скласти розповіді по кожній серії.

5. «Що змінилося?»

Мета: розвивати увагу, зв'язне мовлення, вміння описувати предмет.

Хід гри

На столі розташовані предмети в певній послідовності.

В: подивіться уважно на предмети, запам'ятайте, як вони розташовані. Потім, коли ви відвернетеся, я щось зміню. Коли ви повернетесь назад, ви повинні уважно подивитися, як лежать предмети, і сказати мені що змінилося?

Ускладнення:

– описати предмет, якого не стало;

– розповісти про місце, де він стояв;

– на який звук починається назва цього предмету;

– у назві яких ще предметів є цей звук?

6. «Чомусикові питання»

Мета: розвивати у дітей зв'язне мовлення, мислення.

Хід гри

1. Чому птахи відлітають на південь?

2. Чому настає зима?

3. Чому вночі темно?

4. Чому взимку не можна купатися в річці?

5. Чому влітку жарко?

6. Чому ведмідь взимку спить?

7. Чому заєць взимку білий?

8. Чому в будинку не можна грати з м'ячем?

9. Чому з труби йде дим?

10. Чому в будинку роблять вікна?

11. Чому листя на деревах з'являються навесні?

7. «Пошир речення»

Мета: розвивати у дітей уміння будувати речення зі словами-предметами,

словами-ознаками, словами-діями.

Хід гри

Дітям пропонується продовжити і закінчити розпочате вих.-ем речення, спираючись на навідні запитання. Наприклад, вихователь починає речення так: «Діти йдуть ... (Куди? Навіщо?)» Або більш ускладнений варіант: «Діти йдуть до школи, щоб ...»

8. «Склади розповідь»

Мета: вчити складати невеликі розповіді про людей різних професій.

Хід гри

Діти вчаться складати розповіді про професії.

Педагог дає зразок: «Це лікар. Він лікує людей. Кожному хворому він прописує різні ліки. Лікар дивиться горло, слухає, міряє температуру, робить уколи.

Слідуючи зразком, діти складають по картинках короткі розповіді про професії продавця, перукаря, льотчика тощо.

9. «Намалюй казку»

Мета: вчити складати план малюнка до тексту, використовувати його при розповіданні.

Хід гри

Дитині читають текст казки і пропонують її записати за допомогою малюнків. Таким чином, дитина сам виготовляє серію послідовних картинок, за якими потім розповідає казку. Казка повинна бути короткою. Звичайно, можна дитині допомогти, показати, як схематично намалювати людини, будиночок, дорогу; визначити разом з ним, які епізоди казки обов'язково треба зобразити, тобто виділити головні повороти сюжету.

10. «Закінчи сам»

Мета: розвивати у дітей уяву, зв'язне мовлення.

Хід гри

Педагог розповідає дітям початок казки чи оповідання, а дітям дається завдання продовжити або придумати кінцівку.

11. «Придумай рекламу книзі (сукні тощо)»

Мета: розвивати вміння творчо використовувати слово, вміння образно описати предмет, дати йому яскраву характеристику.

Хід гри

Дитина повинна розповісти про предмет коротко, ясно, звертаючи увагу на характерні деталі.

12. «Продавець і покупець»

Мета: формувати у дітей уміння будувати речення зі словами-ознаками.

Матеріал: предмети (картинок із зображенням предметів) схожих за призначенням, але різних за зовнішнім виглядом.

Хід гри

На столі або полиці, мольберті виставлено кілька схожих за призначенням, але різних за зовнішнім виглядом предметів (картинок із зображенням даних предметів). Дитина повинна так описати предмет, щоб «продавець» зрозумів, про який предмет ідеться. Назва предмета можна не називати. Нехай інші діти теж здогадаються, про що йде мова.

13. «Опиши-вгадай»

Мета: формувати вміння складати невеликі розповіді творчого характеру на тему, запропоновану вихователем. Розвивати монологічну форму мови.

Хід гри

Дитина повинна описати зовнішній вигляд іншої дитини, а решта дітей повинні назвати, про кого говорив їхній товариш.

14. «Опиши іграшку»

Мета: розвивати у дітей уміння будувати речення зі словами-предметами, словами-ознаками, словами-діями.

Матеріал: іграшки тварин.

Хід гри

Поступово вправи можна ускладнювати, додаючи нові ознаки предметів і розширюючи їх.

Перед дитиною слід поставити кілька іграшок тварин і описати їх.

Лисиця - це тварина, яка живе в лісі. У лисиці руде хутро і довгий хвіст. Вона їсть інших дрібних тварин.

Заєць - це невелика тварина, яке стрибає. Він любить морквину. У зайця довгі вуха і дуже маленький хвостик.

15. «Чарівний мішечок»

Мета: розвивати уяву, вміння розповідати про характерні властивості описуваних предметів, їх призначення, матеріалах, з яких вони зроблені, визначати тематичну групу, до якої належать предмети.

Матеріал: коробка з предметом.

Хід гри

У мішечок або коробку кладеться предмет (можна картинку).

Діти поступово визначають, що лежить в мішечку (ящику), ставлячи питання про певні властивості і ознаки предметів: «Це іграшка? Вона дерев'яна? Вона пластмасова? Її можна катати? тощо".